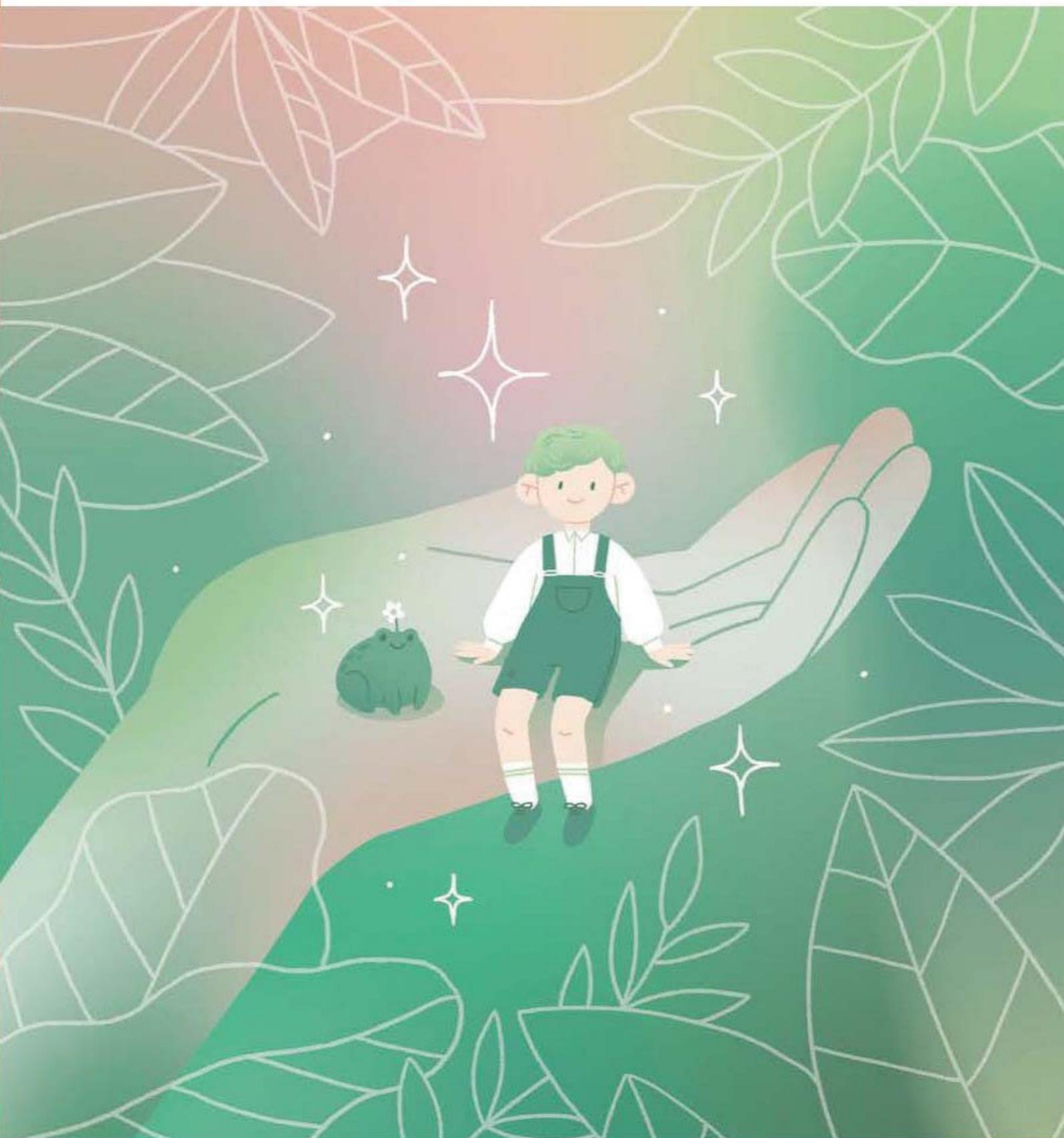

бярозка №06

№ 06/2020(1105)

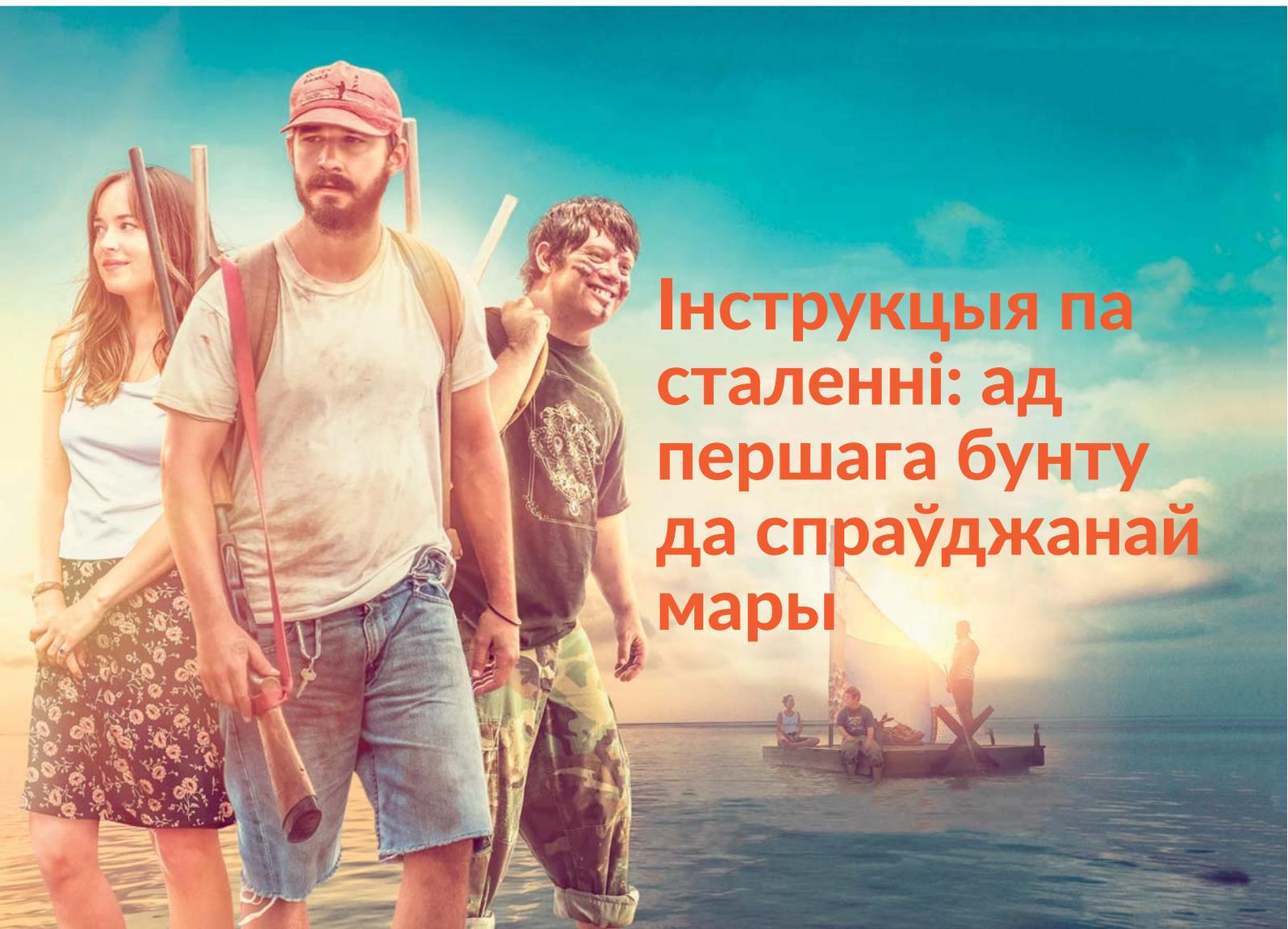
ISSN 0320-7579

Добра памятаць, што ўвесь свет, за адным дробным
выключэннем, складаецца з іншых.

Олівер Уэндэл Холмс, амерыканскі пісьменнік

Інструкцыя па сталенні: ад першага бунту да спраўджанай мары

Што рабіць, калі бацькі лічаць вас яшчэ дзіцём? Калі навязваюць вам сваё жыццё, мары і каштоўнасці? А ў школе да вас прадузята ставяцца? Усе адказы ёсць у сямейнай драме «Арахісавы сокал».

У сучаснай Амерыцы малады здаровы хлопец Зак праз сацыяльныя службы аказваецца ў доме састарэлых. Ён збягае адтуль, каб увасобіць сваю мару ў жыццё — трапіць у школу рэслінга. Па дарозе да мары ён знаходзіць сяброў: рыбака Тайлера і медсястру Элеанору, якая працуе у тым жа доме састарэлых.

Тайлер Нілсан і Майк Шварц, рэжысёры і сцэнарысты фільма, прыдумалі гісторыю пасля таго, як пазнаёміліся з акцёрам Закам Гатцагенам, які грае ў фільме Зака. Яны напісалі сцэнарыі адмыслова для гэтага акцёра, таму ў фільме шмат аўтабіяграфічных рыс — і акцёр, і яго персанаж любяць арахісавую пасту, мараць стаць рэслерамі. Яны абодва прайшлі цяжкі шлях да мары: кінаперсанаж — каб стаць рэслерам, а Зак Гатцаген — каб стаць вядомым акцёрам.

За час падарожжа галоўны герой сталее па ўсіх тых жа этапах, праз якія многія прайшлі або пройдуць. Гэта прымушае нас стаць на месца героя, суперажываць

яму і вучыць нас, як дзейнічаць у падобных сітуацыях.

Зак уцякае з дома састарэлых дзеля ажыццяўлення мары, нягледзячы на ўсе перашкоды аховы. А гэта пачатак усведамлення сябе як самастойнай асобы, незалежнай ад іншых. Кожны праз гэта праходзіць, калі ўпершыню кажа, што яго густы і меркаванні не супадаюць з думкамі і густамі бацькоў, сяброў, грамадства.

Напрыклад, мае бацькі былі супраць таго, каб я абіраў журналістыку. Яны хацелі для мяне больш высокааплатную і стабільную працу і ўсяляк мяне адгаворвалі. Але я ўсё роўна рыхтаваўся да паступлення туды, куды хацеў. Бо я ўсё жыццё шкадаваў бы, калі б абраў тое, чым не хачу займацца. Думаў, што нават калі гэта не маё, то горш не паспрабаваць. І бацькі ўрэшце рэшт прынялі мой выбар, таму што зразумелі, што толькі так я буду шчаслівы. А яны хочучь толькі гэтага. І медсястра Элеанора з дома састарэлых таксама любіць Зака, яна як бы замяняе яму адсутную маці. Яна зычыла яму найлепшага і думала, што толькі тут ён будзе шчаслівы. Таму і трымала яго. Але калі Элеанора зразумела, што Зак можа быць шчаслівы толькі на волі, ідучы да сваёй мары, то прыняла яго выбар і дапамагла яму. Таму што той, хто любіць, заўсёды прыме ваш выбар і дапаможа, нават калі ён не згодны.

Зак таксама ўпершыню адчувае страх перад бойкай, якая ў нашым грамадстве, на жаль, лічыцца часткай выхавання хлопчыка. Бойка нават заахвочваецца дарослымі мужчынамі. Яны хочучь, каб хлопчык мог пастаяць за сябе, але часта яны правакуюць агрэсію дзяцей, калі кажуць, што для «крутых мужыкоў» бойка — гэта звычайная справа. У грамадстве ёсць стэрэатып: «сапраўдны мужчына» павінен заўсёды змагацца за права быць першым, дамінаваць над іншымі. І гэты шаблон прымушае адных турбавацца пра тое, што яны яшчэ не першыя, а значыць лузеры, іншых — пра тое, што ў любую хвіліну іх могуць скінуць з пастамента, за які трэба змагацца.

Але, па-мойму, чалавек тады становіцца дарослым, калі ён пачынае разумець, што адказвае не толькі за сябе, але і за кагосьці побач, калі нечыя праблемы становяцца ўласнымі. Такое бывае, калі старэйшы брат заступаецца за малодшага, сябр — за сябра, калі ты дапамагаеш любімаму чалавеку ў вырашэнні яго праблем. Калі Тайлера знайшлі крэдыторы, Зак абараніў свайго сябра. Крайняя форма такой адказнасці за іншага — бацькоўская. Бо яны, акрамя таго што па законе адказныя за ўсе правіны дзіцяці, яшчэ дапамогуць нават у самай цяжкай сітуацыі.

Але часам яна можа прывесці да гіперапекі, калі бацькі ўсяляк засцерагаюць дзіця нават ад невялічкіх цяжкасцяў, не даюць яму самастойна набіваць шышкі і вучыцца на сваіх памылках. Медсястра Элеанора ў фільме ўвесь час бегае за сваім «дзіцём» — Закам, быццам бы выконвае для яго ролю маці. Яна не дае яму і кроку ступіць самастойна, імкнецца зберагчы Зака ад небяспекі — нырання ў ваду, голаду. Ён жа альбо адмаўляецца ад яе дапамогі, альбо робіць выгляд, што не чуе яе, для таго, каб паказаць, што ён незалежная асоба. Калі мы сталеем, то мы хочам, каб да нас ставіліся як да дарослых, роўных. І адмаўляючыся ад чужой дапамогі, і робячы ўсё самі, мы даказваем гэта бацькам і грамадству.

Зак не мог вытрымаць, калі медсястра Элеанора лічыла, што яму будзе лепей у доме састарэлых, а не ў вандроўцы да сваёй мары. Хоць яна і хацела для Зака толькі добрага, яна ні разу не спытала, чаго ён хоча. Нельга гвалтам зрабіць

чалавека шчаслівым. Як часта гэтага не разумеюць нашы блізкія.

Тайлер жа не сюсюкаецца, нічога наўпрост не навязвае, а гаворыць з Закам як з роўным і толькі прапаноўвае дапамогу, а не спрабуе вырашыць усё сам за хлопца. Ён кажа прама пра недахопы Зака, нічога не прыхарошывае. Тайлер кажа Заку, што той ніколі не стане плывунцом, бо ён «плавае як сякера», і не стане баскетбалістам, таму што ён маленькі. За гэта ён і давярае Тайлеру. Гэтая мадэль паводзінаў дае больш даверу паміж імі, чым танцы Элеаноры вакол Зака, што бачна па тым, як хутка Зак пагаджаецца на ўсе прапановы Тайлера, нават рызыкаўныя. Калі Тайлер яму сказаў скокнуць з тарзанкі ў ваду, ён пагадзіўся, хоць да гэтага моманту баяўся гэта рабіць. Зак проста хацеў паказаць значнаму для яго чалавеку, на што ён здольны.

Зак перамог у рэслерскім паядынку. А гэта вельмі цяжка, калі табе з нараджэння кажуць, што ты ненармальны. Шмат каму ў дзяцінстве казалі, што яны непрыгожыя, тоўстыя, дурныя, слабыя, — і ты дзіцём у гэта верыў. Асабліва цяжка, калі табе гэта кажуць дарослыя людзі, у прыватнасці бацькі. Гэта западае ў чалавека надоўга, і пазбавіцца гэтага цяжка. Мой сябр у пачатковай школе дрэнна вучыўся. Але ў сярэдняй школе ён бярэцца за галаву, але настаўнікі ўсё адно ставяць яму дрэнныя адзнакі. Калі ж ён сам піша працу на добрую адзнаку, настаўніца думае, што ён спісаў. А потым ён разумее, што, вучыся ці не вучыся, адзнака будзе адна і тая ж. І нават сёння, калі ён паступіў ва ўніверсітэт, ён усё яшчэ думае, што ён тупы. Так рабіў і спартыўны трэнер у адносінах да Зака, у якога сіндром Даўна. Трэнер называў яго непаўнавартасным і казаў, што ў яго ніколі нічога не атрымаецца. І нават нягледзячы на вельмі важную для Зака перамогу, у яго ўсё роўна яшчэ доўга будзе комплекс непаўнавартасці. Яго вельмі цяжка пазбавіцца.

Я да прагляду фільма, калі гаварыць шчыра, глядзеў на людзей з сіндромам Даўна скоса і з асцярогай. Усё з-за таго, што я ніколі нічога не чуў пра гэты сіндром, таму адводзіў вочы. Зараз я разумею, што паводзіў сябе як дурань. Думаю, у будучыні, калі многія ўжо зразумеюць, што сіндром Даўна — гэта не хвароба, яго будуць успрымаць як колер вачэй або валасоў. Давайце пераставаць быць дурнямі.

Максім Жук

Георгій Калдун: «Сумневы — гэта нармальна»

Георгій Калдун — музыка, вядучы, акцёр. Мае тры музычныя альбомы — «Фрагменты» (2008), «Стереорай» (2014) і «Если не ты» (2020). Вядзе інтэлектуальнае шоу «Я знаю» на тэлеканале «Беларусь 1». Георгій — лаўрэат мноства музычных конкурсаў. У мінулым годзе стаў суперфіналістам шоу «Х-фактор» (Украіна).

Інтэлектуальнае шоу для школьнікаў «Я знаю» на тэлеканале «Беларусь 1» глядзяць не толькі патэнцыйныя ўдзельнікі, але і тыя, хто даўно скончыў школу. Гэта адбываецца ў многім дзякуючы Георгію Калдуну, які не проста задае пытанні, але разумее і падтрымлівае ўдзельнікаў і разраджае атмасферу трапнымі жартамі. І хоць трэці сезон шоу скончыўся, мы ўсе вельмі чакаем наступны. І пакуль чакаем, паразмаўлялі з Георгіем пра...

Пра праект «Я знаю»

Праект «Я знаю» прывабіў мяне двума момантамі. Першы — магчымасць працаваць на тэлебачанні і займацца інтэлектуальна-забаўляльным фарматам. Гэта ў нейкай ступені элітная сфера, бо трэба адпавядаць узроўню інтэлектуальнага

праекта, падтрымліваць размову з разумнымі людзьмі. Мне гэта падыходзіла з пункту гледжання і фармата, і ўласнага развіцця. Другі момант — гэта праца з дзецьмі і падлеткамі. Магчыма, так адбываецца тое, што я вырас у сям’і настаўнікаў. З гэтай жа прычыны я больш як дзесяць гадоў езджу ў летнік працаваць хаця б на адну змену.

Я думаю, праект цікавіць тых, хто хоча развівацца і даведвацца нешта новае. Гэта не тая перадача, у якой удзельнічаюць з мэтай проста патрапіць на тэлебачанне, паказацца дурнем і сысці пад ціхія смяшкі сваіх аднакласнікаў. Да таго ж, калі дарослыя могуць паўдзельнічаць у вялікай колькасці квізаў, то дзеці не могуць пайсці ўвечары ў рэстаран з кампаніяй сяброў, каб пагуляць у гэтыя гульні.

Падлеткі — вельмі розныя людзі. І трэба быць акуратнымі, бо гэта непрадказальная аўдыторыя, у кожнага свае думкі, свае комплексы, і гэта нармальна. Гульня — стрэсавая сітуацыя, і часам цяжка вывесці некаторых удзельнікаў на дыялог. Па-за камерай мы размаўляем з імі, настройваем на тое, што мы на іх баку, што ў нас няма задачы выявіць іх слабыя месцы. Наша мэта не толькі даведацца, што ў іх галаве ёсць са школьнай праграмы. Яшчэ мы хочам паказаць, што яны ўмеюць размаўляць, разважаць, стасавацца, карыстацца той інфармацыяй, якую маюць, што яны чымсьці цікавяцца, што могуць прыйсці да правільнага адказу праз лагічныя ланцужкі.

Канешне, мы кажам і пра тое, што ўсё ведаць немагчыма і непатрэбна. Ёсць пытанні, на якія адказаў не ведаюць ні яны, ні іх настаўнікі, і ўвогуле мала хто ведае, але мы лічым гэта цікавай інфармацыяй і хочам з імі падзяліцца. Таму ў перадачы ёсць яшчэ і адукацыйная задача: удзельнікі дзеляцца тым, што ведаюць, а мы рыхтуем такія пытанні, на якія цікава даведацца адказ. Наша задача — стварыць утульную атмасферу, вывесці на спакойныя чалавечыя стасункі, а не зладзіць іспыт па прадмеце.

Я разумею, што падлеткі малодшыя за мяне, але размаўляю з імі як з дарослымі людзьмі. З імі нельга паводзіцца паблажліва, бо я працую з досыць эрудзіраванымі ўдзельнікамі, якія часта здзіўляюць тым, колькі ведаў у іх у галаве, як яны ўмеюць разважаць, якое ў іх прыгожае і правільнае маўленне.

Пра крытыку і ўпэўненасць

Трэба разумець, хто цябе крытыкуе. Што гэта за чалавек, што ён рэальна разумее пра тое, што кажа, акрамя таго, што яму здаецца, што ён разумее. Што ён асабіста можа зрабіць з таго, пра што кажа? Ці ёсць у яго выразныя аргументы? Калі вам кажуць: «гэта жудасна, не патрапіў ні ў адну ноту» ці «я так у трэцім

Зараз усе мае заняткі датычацца прыблізна адной сферы — музыка, тэлебачанне, радыё, праца ў музыклах — па сутнасці, творчасць. Была праца, за якую я браўся, пакуль не мог сабе дазволіць зарабляць толькі любімай справай. Адразу пасля заканчэння геафака БДУ знаёмы прапанаваў працаваць у Віцебску ў сферы продажу. Я пагадзіўся, таму што, па-першае, гэта была прыгода, а па-другое, магчымасць зарабіць.

У мяне няма ні музычнай, ні журналісцкай адукацыі. Усё, што я ведаю і ўмею, дзякуючы самаадукацыі. Даводзілася глядзець па баках, вучыцца ў іншых людзей і адначасова захоўваць уласную індывідуальнасць. З аднаго боку, гэта добра, бо ў мяне незаштампаванае мысленне, а з іншага — я адчуваю недахоп пэўнай базы, якая дала б мне магчымасць больш зразумела для сябе фармуляваць некаторыя рэчы ў музыцы і на тэлебачанні.

слухачам, не павінна супярэчыць тваім прынцыпам. Калі ты робіш штосьці і гэта добра ацэньваюць людзі, чый густ ты паважаеш, і сам ад гэтага атрымліваеш задавальненне — гэта здорава. Калі гэта падабаецца яшчэ іншым людзям з іншымі густамі — гэта звышзадача і звышзадавальненне.

Мне здаецца, многія творчыя людзі досыць ранімыя і часта сумняваюцца ў сабе і ў тым, што робяць. Бо ўва ўсіх розныя густы, ты ацэньваеш сябе суб'ектыўна, не бачыш сябе збоку. Адна справа — калі ты тлумачыш штосьці іншаму, а іншая —

Мне вельмі падабаецца соўл, але я прапусціў гэты пласт ў свой час, што не дало мне магчымасці папрацаваць з гуказдабываннем, з тэхнікай выканання, як, напрыклад, у Стыві Уандэра, Мэраі Кэры, Уітні Х'юстан, у выканаўцаў такіх напрамкаў, як gospel, spirituals. Мне было б цікава павучыцца, але пакуль не разумею, як падступіцца да ўсёй гэтай гісторыі.

класе маляваў» — гэта не канструктыўная крытыка. Вядома, гэта непрыемна, але ёсць людзі, якія так жывуць: не могуць, калі штосьці не падабаецца, ціхенька пасмяяцца сабе ў далонь і прайсці міма. Мне здаецца, гэта ненармальна. Прафесійныя і шчаслівыя людзі не будуць дазваляць сабе абражаць іншых людзей, асабліва калі ў іх не пытаюцца, што яны думаюць. Канструктыўная крытыка — калі цябе не абражаюць, а кажуць пра недахопы з прафесійнага пункту гледжання. Трэба вучыцца адрозніваць «гэта кепска, таму што мне гэта не падабаецца» ад «ёсць над чым папрацаваць, таму што тут у вас недахопы».

Кропка апірышча ў творчасці — людзі, якія ў гэты момант табе апладзіруюць, твая мэтавая аўдыторыя, калі ты разумееш, на каго разлічваеш. Кожны сам сабе выбірае тую аўдыторыю, у якую ён хоча трапіць. Тое, што ты робіш, што падабаецца

калі спрабуеш патлумачыць сабе. Ты быццам бы мозгам разумееш, што сумневы — гэта нармальна, але часам іх бывае зашмат. Важна, каб побач былі блізкія, сябры, якія не проста цябе па галаве паглядзяць «ну нічога, не перажывай», а скажуць: «вось тут і тут было здорава, а тут — ну, з кожным бывае». Слухаць меркаванні збоку — трэба. Ты павінен разумець, калі ты сапраўды зрабіў добра, а калі быў не ў лепшай форме.

Пра эмацыйнае выгаранне

У нейкі момант тое, што ты робіш, ператвараецца ў руціну, і хочацца развівацца далей. Ад любімай работы таксама можна стамляцца, эмацыйна спусташацца, але ты ўсё адно вяртаешся да яе зноў і зноў. Напэўна, гэта правільная форма існавання.

Калі працы зашмат — гэта таксама кепска, як і калі яе занадта мала. Калі ў мяне пачынаецца эмацыйнае выгаранне, стараюся не займацца тым, што яго выклікала. Абстрагавацца, наколькі гэта магчыма. Але калі ў гэты момант трэба працягваць працаваць — стараюся знайсці ў сабе сілы, каб давесці справу да канца. Гледачы ці іншыя людзі, чый час я займаю, не павінны пакутаваць ад маёй стомы, кепскага настрою ці яшчэ чагосьці. Ты выходзіш і робіш. Часам бывала, што многа канцэртаў адзін за адным і штодзень — дзень сурка. Але ты разумееш, што зараз такі перыяд, трэба крыху пачакаць, потым адпачнеш, прывядзеш сябе ў прытомнасць, паспіш, кніжку пачытаеш...

Добра, калі перыяды працы і адпачынку чаргуюцца, і ты можаш адчуваць сваю мяжу і не набіраць работы звышмеры. Зразумела, што трэба вучыцца ці працаваць, зарабляць грошы, але тайм-менеджмент і размеркаванне ўнутраных рэсурсаў — гэта важная рэч. Важна ўмець адмаўляцца ад некаторых заняткаў, бо ўсіх грошай не заробіш, а на якасці працы твая стома не павінна адбівацца. Але калі ўжо «запрогся» — будзь ласкавы, давядзі да канца і не падводзь людзей, асабліва калі яны ў цябе вераць.

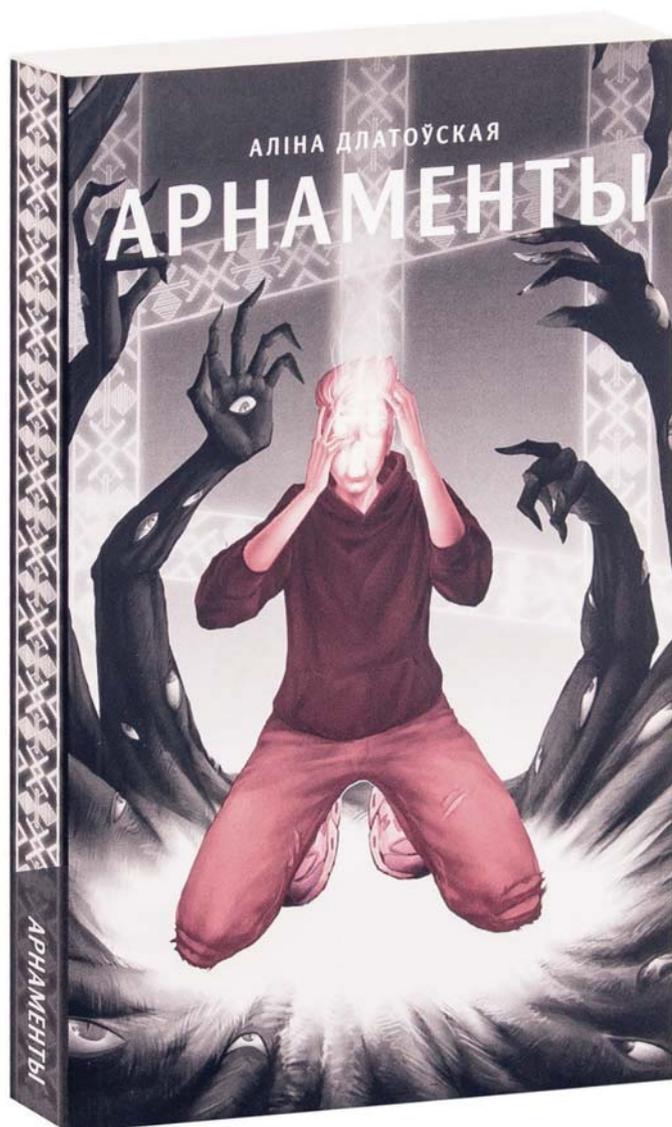
Я сам не ведаю, як назваць маю музыку, які ў яе напрамак. Сумесь поп-музыкі, поп-рока, рока і тэкстаў, блізкіх да рускага рока кшталту «ДДТ», «Воскресенье» з нейкімі бардаўскімі зваротамі... Мяне цікавіць шмат стыляў. Немагчыма сказаць, што рок ці поп — гэта добрая ці кепская музыка, бо выканаўцы гэтай музыкі разнапланавыя.

Пра страшныя сны

Мне чамусьці сніцца прыкладна адно і тое ж яшчэ з часоў універсітэцкага КВЗ: я выходжу на сцэну, у вочы б'е святло, і я ці то не напісаў, ці то не вывучыў штосьці. А прыйшлі людзі. Вось гэта самае непрыемнае — калі штосьці ідзе не так, як ты запланаваў, ці выбіваецца з твайго разумення нормы. Альбо ты камусьці штосьці паабяцаў — і не зрабіў, а на цябе разлічвалі. Калі ты забыў словы на сваім канцэрце, з гэтага заўсёды можна выкруціцца, гэта можа нават надаць разынку выступу. А вось калі ты ставіш сябе і іншых людзей у дурное становішча, з якога не можаш выйсці — гэта самае непрыемнае. Момант страты кантролю над сітуацыяй з незалежных ад цябе прычын. Калі навокал адэкватныя людзі, якім ты можаш патлумачыць, што і чаму адбылося, то ўсё скончыцца добра, незалежна ад таго, чаму гэта адбылося.

Ёсць яшчэ моманты, калі ты прадстаўляеш не толькі сябе, але і цэлую каманду, а то краіну на якім-небудзь конкурсе, і думаеш: «цябе так пільнавалі, так у цябе верылі, і ты сам на гэта пагадзіўся, а потым штосьці адбылося — псіхалагічны злом, зрыў — і ты не зрабіў тое, што рабіў сто разоў да гэтага добра», — гэта так непрыемна, і ты пачынаеш сумнявацца, ці ўсё з табой добра, а з табой усё добра: ты проста чалавек. А чалавекам, мне здаецца, трэба заставацца, а не машынай для пэўнай работы.

Кацярына Захарэвіч

Дайце падлетку пачытаць тое, што ён хоча

Як упывае кіно на літаратуру? Пра якія сусветы думаюць беларусы? Усе адказы ў фантастычнай кнізе Аліны Длатовскай «Арнаменты».

У далёкія часы бог Пярун надзяліў звышздольнасцямі некаторых беларусаў для таго, каб яны захоўвалі раўнавагу паміж звычайнымі людзьмі і нячысцікамі — лесунамі, дамавікамі і яшчэ мноствам іншых. Ён стварыў для іх асобны свет, з якога яны могуць перамяшчацца на Зямлю. Але ў сучасным Мінску звычайныя людзі забыліся на нячысцікаў, Перуна і звышлюдей, а звышбеларусы забыліся пра неабходнасць раўнавагі і пачалі знішчаць усю нечысць. Таму тыя захацелі адпомсціць людзям, пачалі рабіць яшчэ больш паскудстваў, чым раней. Яны задумалі нешта сур'ёзнае. Але што? На гэта спрабуюць адказаць два чалавекі — знахар Міхась і воін з іншага свету Усевалад, адначасна абараняючы людзей ад нападаў нечысці.

Гэта ўжо другая кніга пісьменніцы пасля «Гена зямлі», дзе таксама фэнтэзі спалучаецца з алузіямі на папулярныя творы мастацтва і элементамі беларускага фальклору.

У кнізе тры лініі, якія развіваюцца

паралельна: асноўная і дзве пабочныя, якія адбываліся пяць гадоў таму: адна — з Міхасём, іншая — з Усеваладам. Асноўная лінія будзеца як сезон серыяла «Звышнатуральнае». Тут чытач паступова пазнае герояў, крыху занураючыся ў іх характары, але больш значнымі тут апынаюцца незвычайнасці. І толькі ў другой палове кнігі нас цікавяць больш міжасобасныя адносіны двух хлопцаў, калі ў іх стасунках нешта пачынае змяняцца. У канцы яны сутыкаюцца з тым, што ўсім вакол пагражае велізарная небяспека. І толькі яны могуць дапамагчы. Адначасовы пераказ і кнігі, і першых двух сезонаў серыяла «Звышнатуральнае». А каго нагадае Усевалад з велізарнай ганарлівасцю, які ўмее толькі змагацца, хавае свае пачуцці? Гэта ж Дын Вінчэстэр. А да каго падобны больш жаласлівы і таямнічы Міхась? Выліты Сэм. Аўтарка сама і згадвае пра гэтае падабенства двойчы ў тэксце, калі іранізуе з сябе.

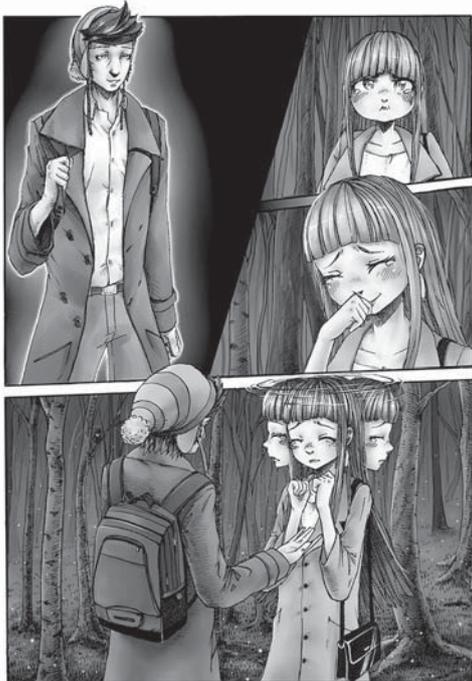
Дзякуючы таму, што ў кнізе дзеянне адбываецца на працягу пяці гадоў, можна ўбачыць, як развіваюцца падлеткі Міхась і Усевалад, з якімі праблемамі сутыкаюцца, як яны іх вырашаюць і да чаго гэта прыводзіць у будучыні. Можна ўбачыць, як няшчасце ў сям'і Міхася адбілася на ім. У Міхася бацька рана сышоў з сям'і. Маці дапазна была на працы, а калі прыходзіла дадому, то выходзіла дзяцей ударамі і крыкам. Стасавацца з дзецьмі яна не ўмела ды і не хацела: як толькі Міхась з сястрой збеглі ад яе да бацькі, яна радасна паляцела на адпачынак з каханкам. З-за таго, што Міхась не адчуваў любоў бацькоў, ён не мог ім давяраць ці дзяліцца з імі патаемным. І цяпер, дарослы, ён не можа даверыцца і незнаёмым людзям, таму што стаў закрытым. Хоць ён і здаецца вясёлым і гатовым дапамагчы іншым, у сваю душу ён нікога не пускае. Часта людзям, якія не атрымалі любоў у сям'і, цяжка давяраць іншым і ўпускаць кагосьці ў свой унутраны свет.

З дзяцінства хлопчыкам навязваюць «ідэал сапраўднага мужыка», які імгненна вырашае любую цяжкасць і ўсё трымае ў сабе. Чамусьці ніхто не кажа дзецям: «Так, людзі хочучь, каб ты быў такім. Але ў мяне велізарныя сумненні, што ты будзеш шчаслівы, калі будзеш так жыць». Усеваладу гэта не казалі — і ён вырас замкнутым, ён стараецца забывацца, што ў яго ёсць пачуцці. Але па ходзе сюжэта ён трансфармуецца і спраўляецца са сваёй замкнёнасцю, бо жыць па-ранейшаму для яго немагчыма.

Але да чаго прыводзіць замкнёнасць? У замкнёнага чалавека незалежна ад гендару мала сяброў, таму што ён адштурхоўвае людзей. Многія думаюць, што калі чалавек з імі не дзеліцца сваімі праблемамі, то ён не давярае. А хто разгарне душу перад чалавекам, які ўсё хавае? Без даверу няма сяброўства. Усевалад адштурхнуў Міхася, калі не захацеў дзяліцца сваімі праблемамі. І ў нейкі момант Міхась проста забраў рэчы з іх кватэры. Так Усевалад ледзь не страціў адзінага сябра.

Часта ў такія пераломныя моманты людзі могуць пераступіць праз сваю замкнёнасць. Далей ім трэба зразумець, што камфортней жыць, калі ты можаш нічога не хаваць перад блізкім чалавекам. Без практыкі не будзе выніку. Усевалад, калі яго сяброўства з Міхасём было на мяжы распаду, упершыню за пяць гадоў знаёмства папрасіў прабачэння. Усевалад пачаў прыслухоўвацца да Міхася і пайшоў на кампраміс, і тады іх стасункі сталі больш падобныя на сапраўднае сяброўства.

Прагляд серыялаў сёння замяніў чытанне кніг. Серыяльныя метады зараз

ілюстрацыі з кнігі.
Мастак — Васіль Шарапаў

сустракаюцца і ў літаратуры. У «Арнаментах» абрываеца апавяданне як у серыяле, уласцівы ім мантаж, калі многае выразаецца. Главы ў кнізе маленькія, і яны самі драбяцца на яшчэ меншыя часткі, нібы кадры. Шмат дзеянняў і дыялогаў, але не так многа магчымасцяў убачыць думкі герояў — мы можам толькі назіраць вонкі, як і ў серыялах. Чытач пазнае героя не таму, што аўтар распавядае яго думкі, а праз яго дзеянні. Дзякуючы гэтаму сюжэт больш дынамічны, кніга лягчэй чытаецца, можна ўяўляць дзеянне, не перарываючыся на развагі аўтара, думкі героя або непатрэбныя падрабязнасці накшталт што герой еў на сняданак.

Але акрамя дынамізму, такі «мантаж» яшчэ і прымушае перачытаць некаторыя главы некалькі разоў. Паміж часткамі тэксту могуць быць апушчаныя кавалкі інфармацыі, і не заўсёды відавочная сувязь паміж імі. Тут і ўключаецца чытацкая фантазія, бо можна прыдумаць мноства версій таго, што здарылася. Ці памылка гэта, ці магчымасць для чытача прыўнесці нешта сваё ў гісторыю? Незразумела. Варта спытаць у аўтара.

Беларускай фантастыкі наогул мала, таму кожная падобная кніга на вагу золата. З пісьменнікаў мінулага ў галаву прыходзяць Міцкевіч, Баршчэўскі, «Лабірынты» Ластоўскага. З сучаснага — «Мова» Марціновіча, «Сем камянёў» Аляксея Шэйна, «Аванцюры Пранціша Вырвіча, шкаляра і шпега» Людмілы Рублеўскай. Але спецыяльна для падлеткаў фантастыка пачынае нараджацца толькі ў апошні час, таму чытайце «Арнаменты».

Максім Жук

Легенда пра Залатую Ружу

ілюстрацыя: Яніна Зайчанка (what.yanya.saw)

«Дзе мой край?» — пісаў у адным з найбольш вядомых сваіх вершаў беларускі класік дваццатага стагоддзя Уладзімір Караткевіч. Я хачу звярнуцца і да сябе, і да вас з такім вельмі простым, але бясконца важным і ёмкім пытаннем. Сапраўды, дзе ж наш край? Адкуль мы прыйшлі, дзе жывём? І калі адказ даецца проста, то наколькі лёгка і мне, і кожнаму будзе зразумець гэты край, убачыць праз шэрань паўсядзённага жыцця яго прыгажосць і разгадаць яго таямніцы?

Мой край там, дзе бясконцыя бары гамоняць са шклістаю рачулкай, там, дзе спічастыя і зубчастыя дахі соцень старажытных вежаў трымаюць на захадзе небасхіл, дзе зіма і лета на далёкім хутары — адзін дзівосны сон, самы просты цуд, які ад сваёй простасці не перастане быць цудам.

Дзівоснае...

Мой край там, дзе кожная з’ява мае сваю прычыну, крыніца — выток, змяя — норку. Калі пра камяні, вялікія і маленькія, складаюць легенды, калі кожная непрыкметная кветка, кожны лісцік гаворыць тут на мове паданняў і сімвалаў, то ці не больш значнымі за іх будуць у святле тысячагоддзяў вёскі, мястэчкі, цэлыя гарады?

Канешне, так. І нават больш — гарады тыя не простаносяць у сабе знакі і аповеды даўніны — яны самі складаюцца з гэтых паданняў. Асобнае месца сярод іх займаюць легенды пра паходжанне назваў таго ці іншага мястэчка, бо празванні такія для гарадоў як імёны: яны існуюць разам з імі, сыходзяць у нябыт, мяняюцца, гінуць і заціхаюць, каб зноў з’явіцца ў самы нечаканы час. Калі нараджаецца чалавек, то звычайна даецца яму імя — ці некалькі, — якое і будзе суправаджаць яго ўсё жыццё і ў вечнасць пяройдзе разам з ім. Будзе чалавек слаўным — імя яго таксама застанецца ў стагоддзях. Чалавек нараджаецца хутка і памірае хутка, але запісаным на каменным палатне гісторыі можа быць назаўсёды. Гарады ж — ад Рыма да Гародні — нараджаюцца не за дзень, растуць, і невядома, як яны растуць; але калі здолеюць нарадзіцца, выстаяць сярод ліхалеццяў сусветных — жыць яны будуць тысячы гадоў; век для іх будзе карацейшым за дзень, і дням такім можа не быць канца.

Сёння я паспрабую распавесці так, як запамніла, гісторыю аднаго старога беларускага горада — Ружанаў. Сама я нарадзілася ў Маладзечне і ўсё сваё жыццё, колькі памятаю, правяла ў гэтым слаўным горадзе, але менавіта легенда пра Залатую Ружу — легенда пра назву Ружанаў — моцна запала мне ў сэрца, калі я чытала яе гады і гады таму, і з дзясяткаў паданняў сівое даўніны запамнілася менавіта яна.

Запісалі даследчыкі, і яшчэ да іх — простыя людзі, старыя і малыя, пранеслі казку тую праз жыццё, захавалі з думкаю жывой. І кажа яна, што не заўсёды горад быў на тым месцы, і калі б праехаў хто ля Ружанаў у самыя даўнія часы, не адлюстраваныя хаця б у адной хроніцы, то ўбачыў бы ружовае поле без канца і краю, цуд самой прыроды. Людзі, што жылі побач з ім, спрабавалі на полі і сеяць, і жаць, але намаганні іх выніку не мелі, і вырашылі мясцовыя, што поле тое павінна застацца некранутым, і збудаваў сярод кветак свяцілішча багіні Лады. На гэтым полі і жыла дзяўчына незямное прыгажосці і вялікага розуму, якая не мела ні сваёй

хаты, ні сям'і, ні нават імя, бо з дзяцінства была прызначана жрыцаю сярод бясконцага мора чырвоных руж.

Але жыццю яе наканавана было беспаваротна змяніцца, як і ўсёй гісторыі гэтае зямлі. Адноўчы прабіраліся лясамі краю вандроўнікі, якія беглі сюды ад злых людзей і цяжкага жыцця. Былі сярод іх сяляне, адзін рыцар і адзін манах, усіх дапакла няшчасная доля, прымусіла кінуцца наўцёкі, пакінуць дом і заняткі ў пошуках паратунку. І вось, канчаткова знясіленыя, выбраліся яны на светлую гэтую мясціну, але, акрамя руж, там нічога не расло. Сярод кветак сустрэлі яны маладую дзяўчыну і разгаварыліся з ёю. Адзін з вандроўнікаў, юнак, хутка закахаўся ў прыгажуню і даў ёй імя — Ружана, бо знайшоў яе сярод руж. Людзі прасілі яе пайсці разам з імі, але ўспомніла дзяўчына пра прароцтва, што не раней зможа яна пакінуць гэтае месца, як ружа, сатканая з сонечнага прамення, расквітнее над зямлёю, і распавяла новым знаёмым, чаму яна павінна застацца. Але закаханы стаў маліць яе не пакідаць яго аднаго і ў доказ таго, што прароцтва магло ўжо здзейсніцца, паказаў на яе вышытае адзенне і доўгія, бязважкія, бы выплаўленыя з залатога прамення, валасы. І так захоплена казаў ён пра гэта, што дзяўчына, якая таксама паспела палюбіць юнака, згадзілася пачаць новае жыццё разам, чаго б гэта ні каштавала.

Але перад тым, як пачаць жыць і будавацца на новым месцы, вырашылі вандроўнікі расчысціць поле пад пашу, выкарчаваўшы ўсе ружы. Дзяўчына не стала перашкаджаць сябрам, і яны разам узяліся за працу. У несумленнай гэтай справе пашанцавала ім больш, чым мясцовым жыхарам, ды цана за поспех аказалася занадта ж непамернай, бо Ружана моцна падрала рукі аб калючыя сцябліны прыгожых кветак і хутка памерла, пакінуўшы свет гэты разам з прыгажосцю роднага поля, якую з юных гадоў берагла. І хоць неба не стала помсціць за знішчаную святыню, прырода, што парадзіла яе, сама зрабіла сваю справу.

Сумавалі людзі праз лёс прыгажуні і вырашылі ўрэшце, што жыць далей тут трэба, і заснавалі яны на новай зямлі, дзе ніхто іх ужо не чапаў, новае паселішча, і вырашылі яго назваць калі не ў гонар дзяўчыны, то хаця б у памяць пра бясконцае ружовае поле, якое праз іх знікла з твару зямлі. І стаў горад той называцца Ружаны.

Бо няма ў стагоддзях таго, што магло б знікнуць альбо забыцца; у святле бясконцасці кожны позірк, кожнае слова мае сваю вагу, і тым больш чалавек з яго гісторыяй і думкамі не можа ў ім быць пакінуты без увагі. І гэты край, як і кожны край, помніць тых, што прайшлі яго дарогамі ў даўніну, помніць кожны храм і кожнае поле ў квецені, кожны лісцік, камень, адбітак матылька ў дрыготкім люстры аднаго са шматлікіх азёраў. Ён помніць, і нішто ў яго памяці не знікне, і мо' праўда адродзяцца ў адзін час і кветка, і камень, і думка, бо што яшчэ, як не веліч, прыгажосць і бясконцая ў моцы сваёй любоў заслугоўваюць быць вечнымі?

Лізавета Салдаценка

Гісторыя Канстанцінаўскай святыні

Мая малая радзіма — вёска Канстанцінава, што на Глыбоччыне Віцебскай вобласці. Зусім звычайная вёсачка, але я люблю яе прыгожыя краявіды, цікаўлюся таемным мінулым. У маёй вёсцы ёсць мураваны касцёл. Ён мяне зачароўвае і прываблівае сваёй цікавай гісторыяй.

Канстанцінаўскі касцёл пачынае свой летапіс з 1648 года — менавіта такі год выбіты на крыжы, які быў усталяваны на касцёле. Гэты факт дае падставу меркаваць, што Канстанцінаўскаму касцёлу ўжо больш за 350 гадоў. Першыя пісьмовыя згадкі пра Канстанцінаўскую святыню, якія дайшлі да нашага часу, датуюцца 1768 годам.

Від з боку апсіды. Зіма 1962 г., праз паўгады касцёл будзе разбураны

У 1839 годзе пані Радан-Акушка, гаспадыня двара Канстанцінава, уравала касцёл ад перадачы праваслаўным вернікам, задобрыла губернатара Мураўёва, даўшы яму тры пуды найлепшых арэхаў, і губернатар

«паклаў пад сукно» царскі дэкрэт аб адбіранні касцёла. Той дэкрэт праляжаў «пад сукном» да 1905 года.

Адну з найбольш важных і яркіх старонак у гісторыі Канстанцінаўскай святыні адыграў ксёндз-прат Францішак Рагал-Завадскі. Чвэрць стагоддзя ён служыў тут Богу. У сваіх пропаведзях ксёндз Францішак вельмі многа ўвагі надаваў умацаванню сям'і, барацьбе з гультаямі. У 1863 годзе ён узброіў свайго малодшага брата і блаславіў яго, выправіўшы ў войска да Кастуся Каліноўскага. А даведаўшыся пра адмену прыгоннага права, пачаў вучыць сваіх прыхажан: маўляў, змагайцеся за свабоду.

Стан на трэцяга ліпеня 1962 года

У пропаведзі на дзень Святога Юзафата ксёндз Францішак сказаў: «Давайце людзям вольную, а інакш дабром не закончыцца». Гэты заклік да свабоды закончыўся тым, што на ксяндза данеслі ў жандармерыю. Яго арыштавалі і пасадзілі ва Удзелаўскую турму, пабудаваную на месцы манастыра па загадзе Мураўёва. Але яго хутка адпусцілі.

Пасля Францішак доўгі час працаваў выкладчыкам у духоўнай семінарыі ў горадзе Вільні. А за вернае служэнне Богу і Айчыне атрымаў імператарскую грамату і ордэн. Памёр ксёндз Францішак Рагал-Завадскі ў 1909 годзе, пражыўшы 90 гадоў.

А трэцяга ліпеня 1962 года Канстанцінаўскую святыню разбурылі, і на месцы храма спешна пачалі будаваць краму, якую пабудавалі за два гады.

У 1993 годзе У. Ц. Якаўлеў, старшыня калгаса «XXII партз'езд», распарадзіўся будаваць новую краму ў новым месцы, а на месцы старой аднавіць касцёл. Храм адбудоўвалі па праекце П. С. Раловіча на сродкі калгаса і прыхаджан.

Мілана Прыедзеслайпа,
6 клас, Карабоўскі дзіцячы сад-сярэдня школа
імя Р. І. Мацеюна, Глыбоцкі раён

Сучасны выгляд Канстанцінаўскай святыні

прывіт! я раскажу табе адну гісторыю і спадзяюся, яна табе дапаможа

аднойчы мне казалі, што хлопчыкі не павінны паказваць эмоцыі. мне не патлумачылі чаму, але казалі, што гэта важна

РАДАСЦЬ

ЗЛОСЦЬ

СМУТАК

часта я нават не ведаў, як назваць тое, што адчуваю. таму са мной часта здараліся непрыемныя сітуацыі

я сварыўся з бацькамі і сябрамі і часам нават трапляў у бойкі

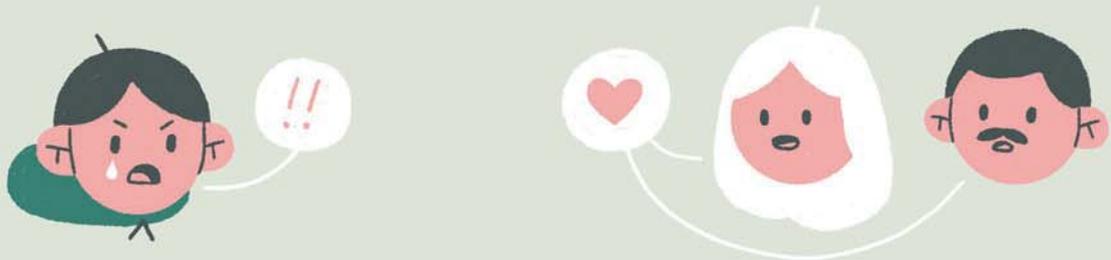
пасля такіх сітуацый я заўсёды адчуваў сябе дрэнна і адзінока і стаў замыкацца

у адзін з такіх адзінокіх дзён да мяне прыйшлі бацькі

я распавёў пра тое, што крыўдзіўся на жарты сяброў і не ведаў, як пра гэта сказаць, таму злаваўся на ўсіх і на сябе

бацькі адказалі, што злавацца, сумаваць, плакаць, як і адчуваць і праяўляць іншыя эмоцыі — абсалютна нармальна

пасля гэтай гутаркі я стаў часцей задумвацца пра свае эмоцыі і не хаваць іх. і вырашыў паспрабаваць казаць людзям пра тое, што адчуваю

я распавёў сябрам пра крыўдныя жарты, і яны мяне зразумелі і прыслухаліся! а яшчэ сказаў, як рады, што яны ў мяне ёсць!

цяпер я не саромлюся сваіх эмоцый, адчуваю падтрымку блізкіх і ведаю, што любую сітуацыю можна вырашыць размовай

Спорт, які змяняе жыццё

Чарлідынг — відовішчны спорт, які хутка развіваецца ў Беларусі. Кожны год з'яўляюцца новыя каманды, наша краіна ўсё часцей заяўляе пра сябе на міжнародных спаборніцтвах і першынствах Еўропы. Чарлідынг — гэта яркі, сучасны, незвычайны від спорту.

Набліжаецца канец спартыўнага сезона 2019—2020 і галоўныя спаборніцтвы года. З гэтай нагоды мы вырашылі паразмаўляць з Юліяй Караваевай — галоўным трэнерам чарлідарскай каманды з Гомеля Indigo.

— Як узнікла ідэя стварэння клуба?

— Калі я паступіла ва ўніверсітэт, мы з аднакурснікамі стварылі першую групу падтрымкі ў Гомелі пры ўніверсітэце. Пазней мы даведаліся, што паралельна з намі яшчэ адзін гомельскі ўніверсітэт ствараў сваю чарлідарскую каманду. Кіраўнік іх каманды быў арганізатарам адных з першых спаборніцтваў па чарлідынгу ў Беларусі, ён паклікаў нас на гэтыя спаборніцтвы. Гэта было ў 2006 годзе, было толькі тры ўдзельнікі: дзве каманды з Гомеля і каманда з Мінска. Да 2010 года ў спаборніцтвах нават не было падзелу на намінацыі.

Цяпер намінацый велізарная колькасць: чыр — элементы спартыўнай гімнастыкі і акрабатыкі, пабудова пірамід і танцавальныя пераладжванні пад гучныя крычалкі; данс — спартыўныя танцы з элементамі гімнастыкі, з прысутнасцю пластычнасці, добрай харэаграфіі і грацыі, сінхроннасці; чарлідынг-шоу — крычалкі, пабудова пірамід, харэаграфія, элементы спартыўнай гімнастыкі, акрабатыкі; фрыстайл-пом — перастраенні з пампонамі, стварэнне арыгінальнага малюнка з дапамогай перастраенняў і пампонаў; чыр хіп-хоп — сумяшчэнне чарлідарскіх элементаў з танцавальнымі рухамі.

Тады ж пачалі з'яўляцца іншыя беларускія каманды. Праз нейкі час я скончыла займацца чарлідынгам, з'явілася сям'я, дзеці, але любоў да чарлідынгу меншай не стала. Я ўбачыла, што адзін гомельскі клуб шукае кіраўніка па чарлідынгу. Пачыналася ўсё з вялікіх паражэнняў, затое зараз у нас выдатныя вынікі ў асобных дысцыплінах. Я адкрыла сваю студыю Indigo, цяпер мы адна з самых вялікіх чарлідарскіх каманд у Беларусі.

— **У якіх сферах зараз працуе і развіваецца каманда?**

— Каманда развіваецца ў дысцыпліне чарлідынг-шоу. Як у дзіцячай, так і ў юніёрскай узроставай катэгорыі мы пераможцы і прызёры кубкаў і чэмпіянатаў Беларусі. Таксама наш калектыў робіць танцавальныя пастаноўкі з элементамі чарлідынгу, што робіць яго ў нейкім родзе ўнікальным. У склад каманды ўваходзяць групы ўсіх узростаў. Зараз студыя таксама развіваецца ў напрамку танцаў.

— **Ці любы ахвочы можа стаць чарлідарам?**

— Кожны незалежна ад ўзросту можа прыйсці ў чарлідынг (у Беларусі ёсць вялікая колькасць каманд для бацькоў юных чарлідараў і іншых аматараў). Трэба мець такія якасці, як цяпленне, вялізнае жаданне, уменне працаваць у камандзе. Дзеці і падлеткі могуць не валодаць адмысловымі фізічнымі дадзенымі, бо чарлідынг — універсальны від спорту, кожнаму знойдзецца месца ў камандзе.

Таксама я распытала некаторых удзельніц каманды.

— **Як ты пачала займацца чарлідынгам? Як ты даведалася пра гэты спорт?**

Ульяна: Я доўга шукала студыю, у якой змагу займацца танцамі, тады мая сяброўка запрасіла мяне ў каманду. Яна сказала, што чарлідынг — гэта больш, чым проста танцы. У той момант я не паверыла, але цяпер цалкам згодна з ёй.

Маша: Я даведалася праз інтэрнэт. Мяне прыцягнула вялікая перспектыва выезду на спаборніцтвы ў іншыя гарады, але на той момант я займалася іншымі танцамі. Мама паставіла мяне перад выбарам, тады я вырашыла кінуць танцы, якімі займалася пяць гадоў, і перайсці ў чарлідынг. Зараз я нават рада, што тады зрабіла такі выбар.

— **Што змянілася ў тваім жыцці пасля прыходу на чарлідынг?**

Ксюша: Усё! У мяне з'явілася больш сяброў, я стала больш пазітыўнай, што зараз вельмі дапамагае мне ў жыцці. Я стала часцей радавацца жыццю, і — не

менш важны факт для дзяўчынак — я палепшыла сваю фігуру і расцяжку.

Аліна (зараз з'яўляецца трэнерам студыі): На чарлідынгу мяне прывяла сяброўка. Я з дзяцінства хацела танцаваць, а чарлідынгу даў мне такую магчымасць. Шэсць гадоў таму я была шэрай мышкай у сваім класе, але калі я прыйшла, усё кардынальна змянілася: маё жыццё стала больш разнастайным, я перастала баяцца, стала актывісткай, пачала заяўляць пра сябе.

— Назаві некалькі плюсаў і мінусаў чарлідынгу.

Маша: Плюсы — вялікая колькасць сяброў, атрымліваеш кайф ад таго, што робіш. Яшчэ адзін плюс — гэта вечарыны з камандай. І адзін з самых вялікіх плюсаў — гэта моманты, праведзеныя на сцэне або пляцоўцы. Тады здаецца, што сэрца выскачыць з грудзей, гэта моманты вар'яцкага шчасця. Мінус магу назваць толькі адзін: у некаторыя дні можа не хапаць часу на жыццё за межамі каманды, таму што ты можаш шмат часу праводзіць на трэніроўках.

Аліна: Шмат новых знаёмстваў, добрая фігура. Чарлідынгу можа змяніць вас і ваша стаўленне да жыцця. Гэта вялікая магчымасць для самарэалізацыі. Раней я проста займалася тут, а зараз я трэнер. Дзякуючы падтрымцы каманды, мы з маёй сяброўкай адкрылі новую групу, якая працуе ў іншым кірунку. Мінус — часам вельмі цяжка даюцца новыя элементы і рухі. Аднак, у любым спорце так: ты шмат працуеш, але ў выніку дамагаешся поспеху.

— Што б ты сказала людзям, якія хацелі б даведацца больш пра чарлідынгу?

Ульяна: Гэта яркі і пазітыўны спорт. Ты станеш не проста вучнем свайго класа, а ўдзельнікам чагосьці большага, вялікай і дружнай каманды.

Аліна: Гэта цудоўны спорт, які сумяшчае яркія касцюмы і цікавыя атрыбуты, танцы і гімнастычныя элементы. Займаючыся, вы заўсёды будзеце здаровыя і актыўныя.

Чарлідынгу — гэта не проста танцы з пампонамі, гэта стыль жыцця. Хтосьці знайшоў у гэтым спорце сваю справу, хтосьці — добрых сяброў, хтосьці — другую сям'ю, а некаторыя змяніліся самі і змянілі сваё жыццё. Розныя лёсы, якія аб'ядноўваюцца ў адно слова, — каманда.

Ксенія Смірнова

Нам ёсць з каго браць прыклад!

На працягу жыцця чалавек сустракаецца з новымі людзьмі. Часцей за ўсё гэтыя сустрэчы нічым не заканчваюцца. Аднак некаторыя пакідаюць у душы чалавека след на ўсё жыццё.

Аднойчы я ехала ў гарадскім транспарце дадому пасля ўрокаў. У аўтобус зайшла сталая жанчына. Было відаць, што за плячыма ў яе доўгае жыццё. Я адразу саступіла ёй месца. Але яна прамовіла:

— Сядзі, дзяўчынка, дзякуй. Вайну адстаяла і ў аўтобусе пастаю.

Усё ж такі я пераканала яе сесці. Яна пачала глядзець у акно. Я назірала за жанчынай: у яе быў твар, не падобны да твараў людзей, з якімі я кожны дзень сустракаюся. Спадарожніца здзівіла мяне дзіцячым захапленнем, з якім глядзела ў акно. Здавалася, бачыла там штосьці вельмі прыгожае і цікавае. Я падумала, што гэтым прыгожым і цікавым быў свет без вайны, неба без варожых самалётаў, цішыня і спакой.

Вярнуўшыся дадому, я ніяк не магла забыцца пра тую старэнькую жанчыну, мой розум займалі думкі: як сёння жывуць людзі, якія перажылі жахі вайны? Як яны ставяцца да таго, што людзі не перастаюць развязаць новыя войны?

Пра вайну ёсць шмат фільмаў, вершаў, прэзентацыйных твораў, тэатральных пастановак, аднак гэта страшэнная навала заўсёды здавалася мне чымсьці далёкім. Але сустрэча ў аўтобусе мяне чамусьці ўзрушыла. Я ў чарговы раз пераканалася, што вайна — рэальная з'ява, якая можа паўтарыцца. Мы звыкліся з нашым спакойным небам, выказваем незадаволенасць, калі на вячэру ў нас не піца, хочам хутка стаць дарослымі і ўзяць ад жыцця ўсё і адразу, пастаянна кудысьці ляцім і нічога не заўважаем. Ці гэта сапраўднае жыццё?

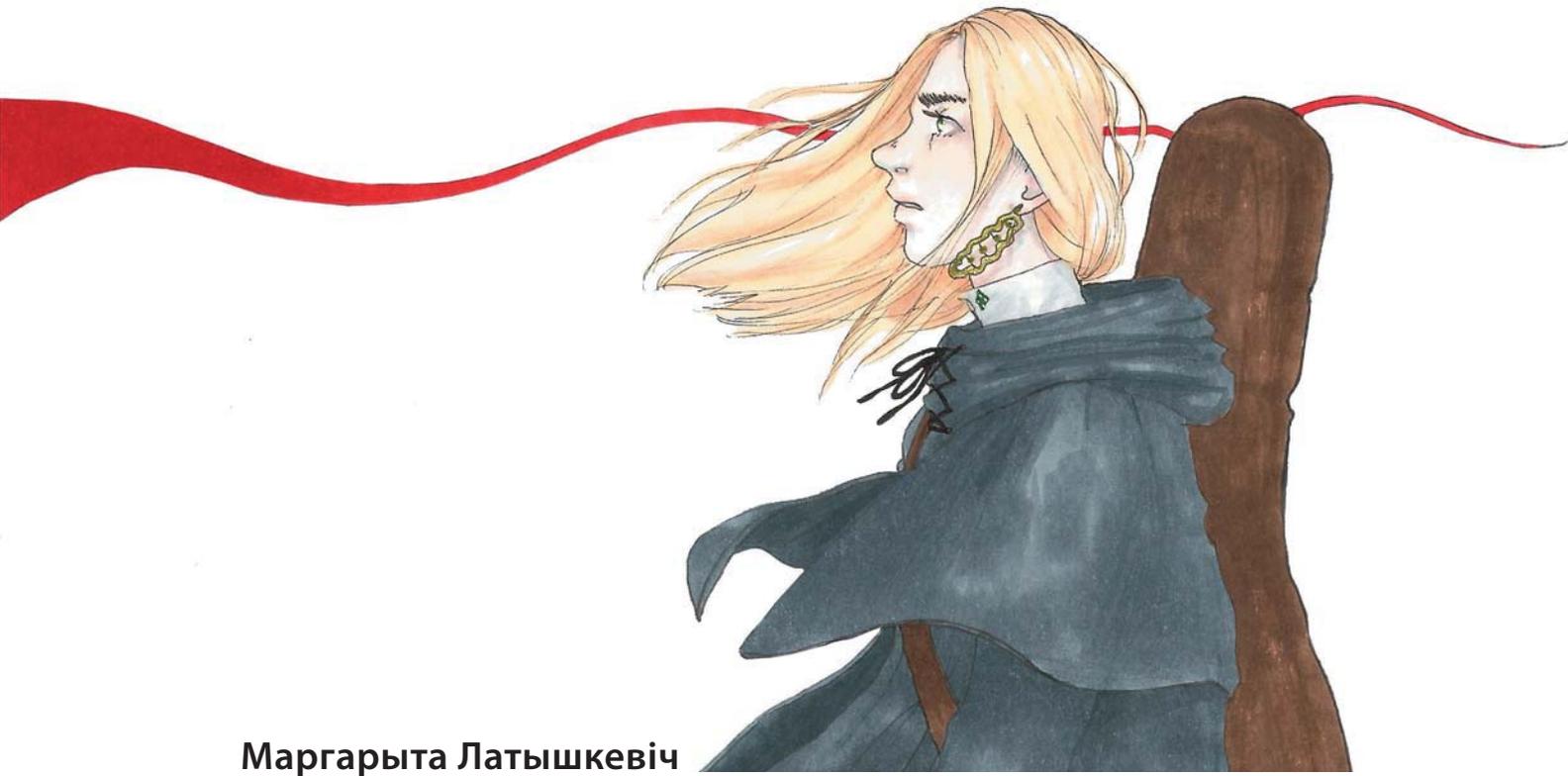
А што бачылі яны, хто прайшоў ваеннымі дарогамі, рызыкаваў жыццём, страчваў сяброў, набліжаючы перамогу? Яны не бачылі блакітнага неба, таму што яно было шэрым ад дыму пажараў. Іх ногі не мелі асалоды прайсціся па зялёнай траўцы, бо яна была здратавана танкамі. Спечаная ў прысаку бульба для іх была далікатэсам. Ноччу яны ўздрыгвалі ад кожнага шлоаху.

Мяне вельмі хвалюе, што яны адчувалі, калі даведаліся, што вайна скончылася. Шчасце ці палёгка? Якія эмоцыі перажылі, калі, вярнуўшыся з перамогай дамоў, убачылі сваіх родных жывымі?

Я не ведаю людзей больш смелых, чым тыя, хто прайшоў вайну. Ніхто не можа шанавець і цаніць жыццё больш, чым яны. Кожны дзень, кожную гадзіну, хвіліну, імгненне яны пражываюць як апошняе. Кожны праменьчык сонейка, кожны глыток чыстай вады, кожны кавалачак хлеба даражэйшы для іх, чым усе багацці свету.

У нас, маладых, столькі магчымасцяў: мы можам стаць журналістамі ці ўрачамі, паехаць на мора ці ў горы, вывучыць замежныя мовы ці заняцца танцамі. Мы можам зрабіць усё, што захочам. Наш абавязак — памятаць, дзякуючы каму мы маем столькі магчымасцяў, дзякуючы каму ў нас ёсць заўтра.

Альбіна Казлова, 11 «Е» клас,
Мінскі дзяржаўны абласны ліцэй

Маргарыта Латышкевіч

Першая песня

Працяг. Пачатак у №2/2020

Вецер прыносіў з азёрнай даліны шэпты трыснягоў і дробныя пырскі вады. Па чыстай вадзяной паверхні плылі адбіткі падсіненых хмараў, і ўсё вакол выглядала спакойным і заміраным. Толькі ад гэтай навакольнай заміранасці трывога разгаралася яшчэ мацней, і сэрца тахкала часта, быццам спрабавала выскачыць з грудзей.

На дубовым узгорку, гледзячы на возера, у якім згасала неба, яны прыселі адпачыць — ці, як удакладніў Йурай, прычакаць.

— Чаго прычакаць? — не ўцярапеў Лель. Лютніст усміхнуўся. А пасля загаварыў.

След параненай казулі цягнецца па пагорках, быццам зыркае барвовая ніць. Ваўчыным чуццём яе лёгка злавіць, і Йураю ясна: падранак, хістаючыся, ідзе да вады. Сонца сядзе, і на пах крыві пачнуць збірацца мясцовыя драпежнікі, меншыя і большыя. Не змогуць супрацьстаяць адвечнаму Голаду, выберуцца з берлагоў.

— І ты... збіраешся упалаваць іх? — у Леля перасохла ў горле, а сэрца ўпала ў гулкую пустку. Ён прыгадаў, што пры сабе не мае аніякай зброі, і пахаладзеў, і неспакойна закруціўся на месцы. Лелевы продкі не былі ваярамі, і змалку Леля вучылі адно апрацоўваць зямлю ды вудзіць рыбу.

Йурай, аднак, пахітаў галавою.

— Я не паляўнічы, — мовіў, — таму... лепш трымацца падалей ад драпежнікаў.

— Спадзяешся, што атрымаецца, каб падалей? — недаверліва звёў бровы Лель. Йурай паціснуў плячыма з зайздросным спакоем.

— Атрымаецца, — адказаў. Прынамсі, да той пары, пакуль драпежнікі будуць занятыя лёгкай здабычай.

— Ну, давай верыць у шчаслівы выпадак, — падагульніў Лель, цяжка ўздыхнуўшы.

— Як апошнія дурні, — вельмі сур'ёзна паківаў лютніст. — І... на ўсялякі выпадак давай рыхтавацца да горшага.

Верачы і рыхтуючыся, бавілі час у траве пад дубамі: Йурай — сузіраючы мірнае возера ўнізе, Лель — трывожна прыглядаючыся да няспыннага патаемнага руху ў зарасніках. Лелю думалася пра тое горшае, што можа прыдарыцца, і досыць жыва ўяўляліся незлічоныя пачвары, што выпаўзаюць з цёмных куткоў. Успыхнула, пакорлівае слову-без-гучання, пад рукою лютніста чароўнае полымя, і драпежныя цені з віскатам адхіснуліся, і злавесная цішыня раздалася ўбакі, зрабілася не такою густой.

Так, чакаючы, яны паспелі нават падсілкавацца, і травяны ўзвар з Йураевай біклагі разліваўся па ўсім целе пругкімі цёплымі хвалямі. Ад траваў у напоі ў стомленых руках і нагах ажывала прыхаваная сіла і марнеў люты голад — не чалавечы, а мядзведжы, — што патроху накотваў аднекуль знутры і настойліва прасіў выхаду. І ў Леля трохі святлела на сэрцы, нягледзячы на злавесную цішу, што душыла з усіх бакоў.

— Дык усё-такі, што там? — спытаў Лель, ківаючы на возера.

— Проща, — адказаў Йурай у сваёй звычайнай манеры.

— Гэта я разумею, — Лель пакасіўся на лютніста, які, выцягнуўшы лютню, цяпер важдася з ёю, нешта падкручваючы і спрабуючы галасы струн. — Што з тою прашчай?

— Зямела, — мовіў Йурай, і струны загулі неяк не так, як лютністу хацелася, бо ён незадаволена цыкнуў і зноў пачаў заклапочана нешта падкручваць.

— І гэта я разумею, — раздражнёна азваўся Лель. — Што... не п'яе ды ўсё такое.

— То нашто пытаеш?

Лель толькі змрочна засоп, адкінуўся на спіну ў траву, і стаў глядзець у неба. Там паступова бляклі апошнія водбліскі захаду, і гусцела, становячыся бяздоннаю, сіль, і хмары плылі ў ёй, як чоўнікі па азёрнай гладзі. Лель заплюшчыў вочы — і раптам уявіў тое ж возера з трапяткімі белымі ветразямі над вадой. І ўскрыквалі над вадой чайкі, і скалы на востраве ў азёрным сэрцы падобныя былі да стромкіх вежаў над вадой.

Уздыхалі вечныя дубы на ўзгорку быццам хвалі, а Лель слухаў шэпты лісця і плыў на хвалях дрымоты, далей і далей. Чоўнікам боўтаўся між Калісь і Цяпер.

— Яна атручана, — нараспеў гаварыў Йурай, і лютня тут жа паставіла на ягоных словах палымяны рабінавы росчырк. — Проща атручана. Некалі тут грэмела зброя і кроў лілася на пясок, змешвалася з азёрнай вадой. Чалавечыя сыны біліся з народам курганаў, раз'юшана хрыпела халоднае жалеза, рассякаючы ніці чараў, разбіваючы жывое срэбра.

Уздыхала сталь на дубовых пагорках, і рассыпаліся баявыя поклічы, і воі падалі быццам каласы пад сярпом, і сыходзілі ў зямлю, і трава прарастала на іхніх костках.

— Срэбра чараў, — распавядаў Йурай, нанізваючы словы на ніць музыкі, — гэта наша кроў, што струменіць у каменных жылах. І адзін з чалавечых сыноў, зразумеўшы гэта, вырашыў ударыць у самае сэрца.

Чайкі ўскрыквалі над вадой — белыя, быццам карагод стаячых камянёў. Шэсць у коле, а адзін, меншы, з ямінкай, запоўненай дажджавой вадой, з наліплым сухім дубовым лістком, укленчыў пасярэдзіне. І Лель быў тым самым каменем і мог толькі глядзець. І бачыў: ішоў, кульгаючы, да яго чалавек. Ішоў, абапіраючыся на страшны чорны меч, пакідаючы за сабою барвовы след на скалах і травах. Чары цесна звіваліся тут, выпешчаныя доўгімі вякамі і песнямі, тут білася іх жывое сэрца, і тое сэрца было ўнутры Леля. А страшны чалавек, замахнуўшыся, з высілкам, апошнім, адчайным, поўным скрухі і помсты, поўным болю і нянавісці, ударыў белы камень мячом.

Лель задыхнуўся і прахапіўся са слязьмі ўваччу, падскочыў, схапіўшыся за грудзі. Бо халоднае жалеза прайшло скрозь яго, і пякло агнём, рассякаючы жывую плоць, і сеяла атруту і немач. Колькі імгненняў яшчэ падавалася: жалезнае церне ўсё яшчэ ўнутры, а сам ён можа толькі нема крычаць, захлынаючыся чужой скрухай, горкай як палын, як попел.

Дуброву вакол патроху паглынаў змрок, дрыжала полымя, крэслячы кола святла вакол іх дваіх. Йурай з лютняю на каленях сядзеў побач, і вочы ў яго цьмяна свяціліся зялёным агнём.

— Там... меч, — глуха выгукнуў Лель, усё яшчэ трымаючыся за грудзі, усё яшчэ адчуваючы там водгаласы нясцерпнага болю. — У сэрцы... у камні!..

Лютніст згодна нахіліў галаву.

— Зараз ты разумееш, чалавечае дзіця.

Пасля азірнуўся на цёмныя зараснікі ляшчыны, што туліліся да схілу ўзгорка, і дадаў гучней і трохі раздражнёна:

— А ты выходзь. Зараз жа, ну.

Дзівячыся, Лель таксама глянуў на арэшнікі — і пабачыў, як на свято выбіраецца, пакрэхтваючы, тое ўпартае дзяўчо, што сустрэлася ім па дарозе на поўнач. Звузіла вочы, падазрона прыглядаючыся да зялёнага агню, скрывіла вусны — маўляў, ведаю-ведаю я вашыя нелюдскія штучкі. Рагавы лук спачываў у яе за спінаю, а на русай макаўцы замёр зжоўклы лісток ляшчыны.

— Хіба я не казаў табе ісці сваёй дарогай? — спытаў Йурай, хмурачыся. Справы народу курганаў, дадаў лютніст павучальна, чалавечых дзяцей не тычацца.

— Можа, гэта і вашыя кургановыя справы, — адказала дзяўчо, падбачыўшыся. — Але тут наша зямля. Наш дом. То — тычацца, нябось!

— «Ваша зямля», — абурана прагаварыў Йурай, варухнуўшы бровамі, але дзяўчо яго не слухала. Загаварыла горача, быццам даўно выношвала словы ўнутры сябе.

Гаварыла так: яшчэ не так даўно ля возера жылі людзі. І прадзед, і дзед яе тут нарадзіліся і выраслі. А пасля з гэтым самым возерам нешта здарылася — упрост жудаснае насланне. Кашмары душылі па начах і дарослых, і дзяцей, драпежнікі рэзалі скот, збожжа гніла ў палях, а немаўляты нараджаліся мёртвымі. Ліхаманкі папаўзлі ад вады, а ў ваколіцы сталі знікаць падарожныя, і на скрыжаваннях знаходзілі адно абгрызеныя косткі. І мясцовыя не вытрымалі, сталі збягаць, шукаць іншага прытулку, сяліцца падалей. І казалі між сабою, бясільна разводзячы

рукамі: напэўна, праклён.

— ...або чары нелюдзей, — заключыла дзяўчо, і голас у яе задрыжаў абвінаваўча.

— О, калі ў нас такія моцныя чары, — адказаў яўна задзеты за жывое Йурай, — дык чаму тады мы саступілі вам нашу зямлю і наш дом? Мы жылі тут раней за вас, дасюль жылі б, каб не... каб не чалавечыя сыны.

— Ён... — Лель кашлянуў і выправіўся: — Мы, то-бок... хочам дапамагчы. Выправіць тое, што сталася з возерам, з краем. Праўда.

Дзяўчо заўважна задумалася, зноў з сумневам зірнула на зялёны агонь, на лютніста, пасля, ацэньваючы, на Леля і зноў на Йурая — з недаверам. Лютніст варухнуў цёмнымі бровамі.

— Выправіць тое, што здзейснілі тут чалавечыя сыны, — удакладніў ён, паставіўшы на струнах лютні пералівісты росчырк. — Што твае прадзеда здзейснілі тут. Так.

Лель зноў неспакойна пакруціўся на месцы. Йурай, падобна, не бачыў асаблівай розніцы паміж прашчурамі і нашчадкамі. Можа быць, у вачах насельнікаў Курганова Поля, жыцці якіх доўжацца стагоддзямі, гэтая розніца і незаўважная, і многія пакаленні чалавечых сыноў для іх, праз доўгажыхарства, зліваюцца ў адно.

Але ўсё-такі не дужа справядліва вінаваціць дзяцей за ўчынкі іх бацькоў. А тым больш асуджаць праўнукаў за правіны прадзедаў.

— Смелыя словы, — сказаў Йурай, насмешліва зірнуўшы на Леля, які паспрабаваў гэтую думку выказаць услых, прычым, як звычайна, няўключдна. — Але цябе, прынамсі, асуджаюць за твае ўласныя ўчынкі.

«Зараза ты», — змрочна падумаў Лель, патаемна спадзеючыся, што з'едлівы лютніст зможа лёгка прачытаць ягоныя думкі. Але Йурай толькі трасянуў валасамі, дзынкнуўшы завушніцай, і твар у яго быў непранікальны.

— Я... чула, як ты спяваў, — гаварыла, між тым, дзяўчо, сціскаючы кулак, — пра меч з халоднага жалеза там, на востраве. Быццам бы праз гэта, праз нас усё пачалося. Але... тут жа не было бітваў, можа, век. То як жа...

— Пршчы паміраюць павольна, — нехаця патлумачыў Йурай. — Атрута ў іх збіраецца доўга, перш чым прарвацца як гной у ранцы. І чары нашы адразу не згасаюць. Чапляюцца за аскепкі, за водгаласы. Пакуль не знямеюць канчаткова.

— Але... — дзяўчо зрабіла пару асцярожных крокаў да агню. — Ты можаш яе... ну, гэтую вашу пршчу, ажывіць? Каб усё было як раней?..

Яна з такім шчырым спадзяваннем углядалася ў лютніста яснымі шэрымі вачыма, нават, здаецца, дыханне затрымала, быццам чакала, што зараз, вось-вось чарадзей узмахне вострым рукавом — і адбудзецца цуд. Йурай толькі пакруціў галавою.

— Ніколі так не бывае, дзіця, — адказаў спакойна. — Каб стала ўсё як было.

Адказ яе не дужа суцешыў: дзяўчо расчаравана ўздыхнула і апусціла пагляд.

— Я хачу памагчы, — мовіла яна, і спадылба глянула на зялёны агонь. — Чуеце вы, нелюдзі? Я змалку ў ваколіцы палюю, сцежкі ведаю. Ну і страляю няблага, як што.

— Ну? І ў пачвару пацэліш? — спытаў, звузіўшы вочы, Йурай і скоса зірнуў на Леля, так што апошняму стала трохі ніякавата.

— А што, — дзяўчо паціснула плячыма. — І пацэлю. Як трэба будзе.

І дадала, прыпятваючы адразу і навечна:

— Гэта мой дом.

Яе звалі Ружанай — яна назвалася, асцярожна ўсеўшыся побач з зялёным агнём, якога заўважна пабойвалася. Умацаванае селішча па дарозе на поўнач якраз-такі і пабудавалі людзі, што збеглі некалі ад заклятага возера, і бацька яе быў там князем. Як прадзед і дзед да яго, гаспадарыў у гэтым краі — адно навала злых чараў распаўзалася ад возера ўсё далей і далей, прымушаючы людзей адступаць, пакідаючы абжытыя мясціны.

— ...але калі вы ўсё-такі здымеце праклён, — горача казалі Ружана, звёўшы ўпартыя бровы, — то мы ўсе, значыць, зможам вярнуцца сюды. Дамоў.

І таропка патлумачыла: людзей тут жыве многа, і з кожным годам толькі большае, а вось зямлі, прыдатнай для будоўлі або ворыва, не стае. Суседзі з поўдня, з Парэчча, ціснуць штогод усё мацней ды мацней, ураджаі меншаюць, бо глеба стамляецца, і прыходзіць нястача. Калі так далей пойдзе, дык раней ці пазней здарыцца вялікі голад, людзі будуць пакутаваць.

Йурай, пакуль яна гаварыла, асцярожна перабіраў струны. Пад ціхі голас лютні Лель глядзеў на русую касу, у якой варушыліся водбліскі ад чароўнага полымя, на белы шрам ля пульхных вуснаў, на тое, як Ружана нецярпліва адкідвала з твару неслухмяныя русыя пасмы. Чамусьці вярэдзіла сэрца жывая гарачнасць, з якой Ружана гаварыла пра гэтую зямлю. Як бы адгукаючыся, быццам абуджаная палкімі словамі, гарачыня ажывала і варушылася ўнутры. Можа быць, таму ад кожнай новай рысы, што заўважалася ў Ружане, таксама рабілася цяплей на сэрцы.

А ўсе заўважаныя драбочкі, спавітыя ціхай музыкай, — і нахіл галавы, і завіткі валасоў на скронях, і многае іншае, дзівоснае па-свойму — у надзвычайнай суладнасці збіраліся ў адзін — адзіны — вобраз. І Лель, забыўшы пра ўсё на свеце, нават пра нястачы і голад у ваколіцы, нават пра блізкіх пачвараў, нават пра ўласны праклён і зарок-абяцанне, глядзеў на яе. І не мог не ўсміхацца, бо тая гарачыня ўнутры сама па сабе была — шчасце.

Прынамсі, да таго моманту глядзеў, пакуль Ружана не зірнула на Леля здзіўлена і трохі нават грэбліва і пацікавілася, чаго гэта ён так па-дурному тарашчыцца.

— ...і рот унь яшчэ разявіў.

Лель, сцяміўшы, што і сапраўды тарашчыцца, знійкавеў і ўтаропіўся ў агонь, дзівячыся самому сабе. Абуджаная гарачыня так і не сціхала, хвалямі праходзілася за рэбрамі, сарамліва праступала на шчоках чырванню.

— Дзіўныя, аднак, вы, нелюдзі, — заўважыла Ружана стрымана. І дадала напайголасу, пакасіўшыся на Леля: — Той хоць гожа, а гэты і ўвогуле быццам бы чалавек.

— А ён чалавек, — сказаў Йурай вельмі сур'ёзна. — Быццам бы.

— Ну?.. — шчыра здзівілася Ружана. Лель няўпэўнена пакруціў галавою, адчуваючы, як сонна варочаецца ў жылах звярыная сіла. Нечаму цёмнаму і касматаму было цесна ў ім, і косткі ламіла, быццам звер, заключаны ў Лелева цела як у клетку, рваўся вонкі.

— Чалавек, — прагаварыў Лель упарта, нібыта сам сябе пераконваючы.

А змрок гусцеў, затапляючы навакольныя ўзгоркі і векавыя дубровы, ажно пакуль не выкацілася, рассыпаючы срэбранае святло, бледная поўня.

І тады над возерам, па якім паплыла, гушкаючыся на хвалях, дарожка

месяцовага святла, пранёсся крык, не звярыны і не чалавечы. Роспачны, вісклівы голас далёка раскотваўся над дубровамі, цяжэў, пераходзячы ледзь не ў хрып, і абрываўся. І ад гэтага вусцішнага, нечуванага зыку ажно кроў застывала ў жылах.

— Што гэта?.. — шэптам спытала Ружана, зірнуўшы на лютніста. Той толькі прыклаў палец да вуснаў — маўляў, сцішыся.

А пагорак скалануўся — раз, другі, — як бы адгукаючыся на цяжкія крокі. Зялёны агонь задрыжаў і баязліва ачэз, прыпадаючы да зямлі. Йурай, бліскаючы вачыма, уважліва прыглядаўся да цемры ўнізе, засяроджаны, напята. Ружана перарывіста выдыхнула і бязгучна сцягнула лук з-за плеч, паспрабавала пальцам цеціву, папляскала па калчане. Падміргнула знікавеламу Лелю, які трывожна прыслухоўваўся да даўкай цішыні.

Далей ад возера чуваць было слабы, як бы прыдушаны цемраю крык казулі, і імклівы рагаты цень, кульгаючы, прамільгнуў унізе, на фоне светлай вады.

Прамільгуў — і знік дзесь убаку. І амаль адразу па азёрнай кромцы імкліва пранеслася нешта яшчэ, нешта вялізнае, падобнае да цёмнага стога, і зноў прагучаў такі самы крык, толькі куды як грамчэй. Ружана паморшчылася, прыкрываючы далонямі вушы, Йурай коратка кіўнуў Лелю над вогнішчам.

— Час, — прамовіў лютніст аднымі вуснамі.

Чароўны агонь тут жа цалкам сышоў у зямлю, быццам і не было яго тут. А Йурай пругка падхапіўся і пакрочыў уніз, у цемру, і Ружана з Лелем, пераглянуўшыся, рушылі следам, блытаючыся ў высокай траве. Спускаючыся па схіле, яны абачліва ўзялі трохі ўбок, каб абысці тое месца, дзе толькі што страшнае нешта заходзілася немым крыкам. Льсняныя драпежныя цені падымалі галовы, сучэлі па-змяінаму, заступалі шлях. І пелі — цяпер Лель нават мог разабраць гэты варожы спеў, поўны Голаду, падобнага да таго, што варушыўся і ў яго самога ўнутры.

Ружана, затрымаўшыся, злажылася і наўдачу стрэліла ў віраванне ценяў. Страла мільганула, прайшла наскрозь, не прыносячы ім асаблівай шкоды, і ўдарыла, выбіўшы трэскі, у дрэва. А тое разгневана загуло, быццам было выкавана з металу, і цені, большыя і меншыя, рвануліся скрозь зараснікі і травы сюды, накінуліся, збілі Ружану з ног. Але тут жа ўспуджана адкаціліся: Йурай, азірнуўшыся, рэзка шпульнуў у драпежнікаў прыгаршчаю чароўных агеньчыкаў. Тыя паплылі, ціхутка пазвоньваючы і губляючы калючыя іскры, не дапускаючы драпежныя цені за колы святла. Лель дапамог Ружане падняцца, а тая круціла галавою і аддувалася, быццам толькі што вынырнула з-пад вады.

— Чаму... чаму іх зброя не бярэ? — спытала амаль з распаччу.

— Бо яны не зусім тут і цяпер, — нягучна адказаў Йурай. Выкліканыя ім агеньчыкі, перагукаючыся ціхімі галасамі, танчылі вакол іх траіх, утваралі абарончае кола.

Цені віравалі і на азёрным беразе: пелі, сучэлі, хрыпелі. Шапталі пра жывую кроў, пра ахвяру, якая дастанецца ім сёння. У Леля ад тых шэптаў перасохла ў горле і досыць ясна ўявіўся салоны смак на вуснах — ажно пацягнула на ваніты. Йурай нахіліўся над слядамі ў мокрым пяску — капытцамі казулі, сям-там пафарбаванымі барвай, і глыбокімі адбіткамі добрага тузіна агромністых лап. Вусцішны крык зноў разарваў змрок — але ў аддаленні, і рассыпаўся абрыўкамі рэха.

— Гэта не проста драпежнік, так? — прашаптала Ружана, крануўшы лютніста за рукаў. — Гэта...

— Пачвара, — працягнуў за яе Йурай. — Так. Стары Звер.

Ён падняўся на ногі, змешваючы на далонях акрываўлены пясок са следу казулі з азёрнай вадой. Пасля, апусціўшы павекі і нахмурыўшыся, сціснуў рукі. Лелю, якому пах крыві туманіў галаву, ці то пабачылася, ці то здалася ўспышка зялёнага агню. А лютніст рэзка ўзмахнуў рукамі, як бы абтрасаючы вострыя рукавы — і з драбочкаў пяску і зялёных агеньчыкаў саткаліся паўпразрыстыя здані казуляў, якія з ціхім бляянем сыпанулі ў розныя бакі.

— Гэтак мясцовым пачварам будзе чым заняцца, апроч нас.

Ружана толькі ахнула, праводзячы зданяў захопленымі вачыма. Льсняныя цені на беразе сапраўды рвануліся за паўпразрыстымі зданямі і болей не заміналі, не блыталіся пад нагамі. А Йурай выдыхнуў і зябка павёў плячыма. Аблічча ягонае ў святле поўны падалося Лелю хваравіта бледным і стомленым.

— Час, — хрыпла каркнуў лютніст. Не стаў адказваць на Лелева няўпэўненае пытанне — «Ці добра ты?..» — і павярнуўся да вады. Месяцовая дарожка прабегла па хвалях упрост да іх, сцялілася па водным зыбанні. І па гэтай дарожцы, пакорлівыя ўладнаму ўзмаху Йураевай рукі, паплылі чароўныя агні. Святло поўні, змешваючыся з зялёным полымем, цяжэла, набывала формы, рэчыўнасці. Хутка па вадзе ад вострава працягваўся сатканы са святла, агню ды чараў мост.

Йурай першым на яго ступіў — і пахіснуўся, і Лель, не задумаўшыся, паспешліва падставіў яму плячо, падтрымаў за руку.

— Халоднае жалеза, — працадзіў лютніст скрозь сціснутыя зубы. — Яно ў вадзе і ў пяску, у паветры нават. Сачыцца атрутаю, выцягвае сілу, і я не магу...

Ён задыхнуўся — ад болю. Нешта душыла і труціла яго, выварочвала самую прыроду, і Лель, па сабе ведаючы, як гэта пакутліва і страшна, не мог не паспачуваць.

— Нішто, братка, — казаў ён Йураю супакойліва, цягнучы яго за сабой. — Ты, галоўнае, пацярпі трохі. А там — выправім усё. Без жалеза-та будзе лягчэй?

— Будзе, — з высілкам вымавіў лютніст. І яны ўтраіх крочылі па хісткім мосце са святла да цёмнай кароны скалаў. Азёрны вецер налятаў на іх, трапаў адзенне і валасы, але патыхаў не сырымі трыснягамі ды начною свежасцю, а гніллю і мярцвячынай. І зноў пракотваўся над вадой вусцішны крык, то набліжаючыся, то аддаляючыся, і сэрца ў Леля штораз баязліва замірала ад гэтага голасу.

Між цёмных скалаў іх крокі абудзілі гулкае рэха. Зялёныя агеньчыкі, распадаючыся на меншыя драбочкі святла, цягнуліся ўздоўж ледзь прыкметнай сцежкі, якую нехта высек у камянях. Па сцежцы ў дрогкім святле чароўных агнёў узбіраліся ўверх, і Лель прыкусваў вусны, каб не услухоўвацца ў спеў звярынага Голаду, што панаваў тут, аплятаючы ўсё вакол як ліпкае павуцінне.

Сцежка вывела іх уверх, на прасторную пляцоўку з латкай шапятак травы сярод зубцоў скальнай кароны. Святло поўні лінула зверху, выхопліваючы кола з шасці белых камянёў, што цягнуліся ў неба. Сёмы камень, што спачываў у сярэдзіне каменнага кола, зеўраў адкрытаю ранаю. З раны той, пабліскаючы пад поўняю, цёмным крыжам падымалася дзяржальна старога мяча. Між плюшчу, што абвіваў і камяні, і зямлю, што караскаўся па скалах, прабіваліся то каліўцы шорсткай травы, то жоўты пясок, дзе перламутрава бліскалі раструшчаныя ракавінкі. Не было вакол няспыннага руху льсняных ценяў, не было шоргатаў, шэптаў і хрыпаў, але тым больш вусцішнымі падаваліся нямыя камяні, абкручаныя сухімі пляцямі расліннасці.

Йурай, прыпыніўшыся па-за колам, кіўком паказаў на чорны крыж дзяржальна. Чароўныя агні, драбнеючы, абступілі знямелыя камяні яшчэ адным карагодам і ўсхвалявана мільгацелі, то ўспыхваючы ярчэй, то амаль гаснучы. Ружана з напяртым лукам у руках трывожна аглядалася — мусіць, не дужа спакойна пачувала сябе тут, зусім побач з нелюдскімі чарамі. Пачвара віскліва ўскрыкнула бліжэй, адразу зайшлася дзікім рогатам, захрыпела — і скалы вакол дробна затрэсліся.

— Паспяшайся, — сіпла мовіў лютніст. Цень ад дзяржальна — чорны крыж — выцягнуўся, папоўз па пяску і траве да Лелевых ног.

І Лель зрабіў крок наперад — быццам нырнуў у халодную непраглядную ваду. Пляці плюшчу дрыжалі, нібы ліпкія ніці павуціння, а спеў Голаду, ненажэрнага, раз'юшанага, зацягваўся, быццам пятля на шыі. Крок — і выбеленыя ветрам косткі

жаласна храбусцяць пад нагамі. Крок — і разліваецца па пяску густая барва, і салоны пах трывожыць ноздры, і смягнуць вусны. Скаштаваць бы, напіцца б.

Крок — і ў твар б'е гнілым смуродам, ажно ў вузел завязваюцца вантробы, ажно вочы слязяцца. Дрыжаць чароўныя агні, бліскае зялёнае святло, а старэчы голас аднекуль здалёк, здавён, усё яшчэ крычыць, нема і віскліва крычыць, і рассыпаецца рогатам, і паўтарае:

— Праклён, праклён!..

Аслеплы, аглушаны, Лель аступіўся і ніцма ўпаў на паранены камень, намацаў лязо клінка — і парэзаўся: меч з заклятага жалеза ўсё яшчэ быў драпежна востры. Лель скінуў плюшч, ронячы на рану каменя кроплі ўласнае крыві, і пабачыў на цёмным метале вастраносыя знакі, што, мусіць, складваліся ў заклік або закляцце.

Зыбалася паветра ўкруг камянёў — быццам колы разыходзіліся па вадзе. І скрозь тое зыбанне праступалі, накладваючыся адзін на другі, ледзяныя слаі, на кожным з якіх была свая выява, свой час і свая прастора. Вось бязмежная снежная роўнядзь з чорнымі радкамі слядоў. Вось бура і хрыпенне зброі, і самі камяні дрыжаць у страху ад прадачування ўдару. Вось косткі, што тлеюць у берлагу пачвары. А вось — хісткае Тут-і-Цяпер, і ад асляпляльна-белай постаці цягнецца, пранізваючы сэрца, указваючы адзіны шлях, срэбраная ніць. Чараў ніць? Ці ніць песні? Ды хіба ёсць розніца?

— Пралі сваю кроў, вызвалі мае камяні ад жалезнай атруты, — прашаптаў над Лелевым вухам жаночы голас, падобны да звону рачных хваляў. І ў твар дыхнула халоднаю свежасцю, і зыбанне вакол сцішылася, быццам часы і прасторы, злучаныя каменным колам, нарэшце прыйшлі ў раўнавагу.

Рана каменя, падалося, сцякала чорным льсняным гноем, і ад гною таго патыхала жалезам і мярцвячынай, а пачварнае павуцінне распаўзалася далёка вакол, лепячыся на стаячыя камяні і скалы. Лель зажмурыўся, пакруціў галавой — і зноў пабачыў адно расколатае пасярэдзіне камень, шчыльна абкручаны плюшчам. Ён удыхнуў і выдыхнуў, а пасля схапіўся абаруч за дзяржальна і пацягнуў на сябе. Меч, нібы за гады жалезнымі каранямі ўрос у каменнае сэрца прошчы, не паддаўся, хіба што з храбусценнем хіснуўся ў ране. І прошча задрыжала, працятая болем, і загулі скалы.

Лель, сцяўшы зубы, рвануў яшчэ раз, з апошніх сіл, упёршыся адною нагою ў белы камень. І, вохнуўшы, пакаціўся па зямлі: меч вырваўся з камню нечакана лёгка, вызваліўся і ўпаў у траву побач з Лелем. А востраў

цяжка ўздыхнуў, як уздыхаюць людзі, калі сняць цяжкія сны. Лель, ніцма лежачы на зямлі, пачуў, як каменная глыбіня заварочалася і раптоўна азвалася глухімі мернымі ўдарамі, быццам забілася сэрца.

Але спеў Голаду нікуды не знік, толькі ўзмацніўся, уз'юрыўся, аблэг шчыльнай. І Лель чуў быццам на ўласныя вушы, як храбусцяць на страшэнных іклах косткі загнанай казулі, і звадлівы смак крыві стаяў у ягоным роце, круцячы голаў. Звер у ім рваўся вонкі, адгукаючыся на спеў усеабдымнага, вечнага Голаду, які панаваў тут.

Лель, хапаючы ротам паветра, ледзьве падняўся на ногі. Няўпэўнена і разгублена зірнуў на зазубраны клінок ля сваіх ног. Падняў вочы, шукаючы за колам белых камянёў, за чароўнымі агнямі Йурая, шукаючы ягонай парады, накірунку — і тут ад скальнай сцежкі ўстрывожана падала голас Ружана:

— Зверху! Пачва...

Не дагаварыла: слова абарвалася на яе вуснах і згасла. Затое над Лелевай галавою злосна засвіцелі яе стрэлы. А тады скалануўся ўвесь востраў ад цяжкага тупату, і на грэбні скалы вырасла ўпрост з ніадкуль, разрываючы дрогкае кола агнёў, касматае нешта, якое закланіла сабою поўню. Блытаючыся ў шматлікіх бледных лапах, падобных да павучыных, паўзла яно па амаль гладкай скале, прыпадаючы брухам і пакідаючы за сабою склізкі смуродны след. А ў чорнай поўсці — застылы Лель глядзеў акругленымі вачыма і не мог адарваць пагляд — зеўрала шырачэзная пашча, поўная вострых іклаў, і чорная бездань клекатала ў горле пачвары. Вачэй над пашчаю не было, але позірк быў, позірк драпежніка, позірк Звера.

Лютня рэзка ўскрыкнула ў Йураевых руках — і час замёр, і замерлі, успыхнуўшы асляпляльна, чароўныя агні. Лель як бы збоку бачыў самога сябе, застылага ў каменным коле. Бачыў засяроджанага Йурая, ад якога пляліся, паступова наліваючыся цяжкім срэбрам, звонкія ніці. Бачыў, бліжэй за ўсіх да крыважэрнай пашчы, Ружану — і стралу, што зрывалася і ніяк не магла вызваліцца з цецівы, і стрэлы, што яшчэ ляцелі, а пакуль бездапаможна павіслі ў паветры. Позірк без вачэй, галодны і прагны, утаропіўся ў лучніцу, і бледныя павучыныя лапы падбіраліся, рыхтуючыся да скачка.

Гэта было як тады, на начным беразе лясной ракі. Каменнае кола, драпежнік — і чалавечае жыццё, якое ад звера трэба любымі спосабамі абараніць, выратаваць, закланіць сабою. Бо іначай нельга.

Бо срэбраная ніць, што пранізвае і вядзе, указвае адзіны правільны шлях.

І душная гарачыня паднялася знутры, распіраючы рэбры, і звер, заключаны ў чалавечым целе, падняў галаву і зароў. І Лель, паддаўшыся звярынаму паклічу, які зараз перамяшаўся, пераблытаўся з хвалямі радаснай гарачыні, рвануўся наперад, вырастаючы, вызваляючыся.

Аброс густою чорнаю поўсцю, ацяжэў, увесь наліты тугою мядзведжаю сілай. Вырас і падняўся ледзь не пад самую поўню, роўны ростам са стаячымі камянямі. Запаволены час са стогнам рушыў наперад, працягваючы свой адвечны бег, а бязвокую пачвару ў лёце сшыбла і пакацілася з ёю па скалах, рвучы кіпцямі ды раздзіраючы ікламі, другая пачвара.

бярозка

Штомесячны грамадска-палітычны
і літаратурна-мастацкі часопіс (для дзяцей
сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту)
Выдаецца са снежня 1924 года
Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Заснавальнік
Вытворча-выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства «Дом прэсы»

Галоўны рэдактар:
Кацярына Вячаславаўна Каплун

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак, Валерый Гапееў, Алесь Дуброўскі, Уладзімір
Ліпскі, Алена Масла, Міхаіл Мірончык, Людміла Рублеўская,
Аляксей Чарота, Таццяна Швед

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны і паштовы адрасы:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
chas.bjarozka@gmail.com
Тэл.: 8 (017) 287-19-27, 8 (017) 287-16-98.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі №210 ад 25.07.2019, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства «Дом прэсы»
Дырэктар:
Фёдар Пятровіч Караленя

Намеснік галоўнага рэдактара:
С. М. Курганова
Мастацкі рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
В. С. Дзяткова
Стыль-рэдактар:
П. У. Забела

Падпісана да друку 23.06.2020 г.
Фармат 60×84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,42.
Тыраж 516 экз. Заказ ??.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РУП «Дом прэсы», 2020

- 01 Праектар. Інструкцыя па сталенні: ад першага бунту да спраўджанай мары
- 04 Гісторыя поспеху. Георгій Калдун: «Сумневы — гэта нармальна»
- 08 Бел. літ. Дайце падлетку пачытаць тое, што ён хоча
- 11 Месца. Легенда пра Залатую Ружу
- 14 Hist. Гісторыя Канстанцінаўскай святыні
- 18 Школа журналістыкі. Спорт, які змяняе жыццё
- 21 Школа журналістыкі. Нам ёсць з каго браць прыклад!
- 22 Літаратурныя старонкі. Маргарыта Латышкевіч. Першая песня (працяг)

Аўтар вокладкі і разварота: Nollaig Lou (@nollaiglou)

Цяпер «Бярозку» можна набыць анлайн!
Заходзь на belkiosk.by — і любімы часопіс будзе ў
тваім гаджэце!
А для амататараў шоргату паперы пад пальцамі —
льготная падпіска па індэксе 74888 (індывідуальная)
і 74879 (ведамасная).

«Бярозка» ў сацсетках:

 @bjarozka

 @bjarozka.mag

У Родным Краю як у Раю. Волга. 2019
Palunisa

ВЫЦІНАНКА «У РОДНЫМ КРАЮ ЯК У РАЮ»

Аўтар: Вольга Бабурына (Palunisa)

Аўтарка фотаздымка: Trau (trau.erm)

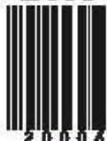

ISSN 0320-7578

9 770320 757007

EAI

20004

